

KONVENCIJA O ZAŠTITI MORSKE SREDINE I PRIOBALNOG PODRUČJA SREDOZEMLJA¹

Strane ugovornice,

svjesne ekonomskih, društvenih i kulturnih vrijednosti kao i zdravstvenog značaja morske sredine u području Sredozemnog mora;

potpuno svjesne svoje odgovornosti u pogledu očuvanja i održivog razvoja ovog zajedničkog nasljeđa za dobrobit i sreću sadašnjih i budućih generacija;

uviđajući da zagađivanje predstavlja opasnost za morsku sredinu, njenu ekološku ravnotežu, resurse i zakonito korišćenje;

vodeći računa o posebnim hidrografskim i ekološkim osobenostima područja Sredozemnog mora i njegovoj posebnoj podložnosti zagađivanju;

imajući u vidu da postojećim međunarodnim konvencijama o ovoj materiji, uprkos postignutom napretku nijesu obuhvaćeni svi aspekti i svi izvori zagađivanja morske sredine i da one ne odgovaraju u potpunosti posebnim potrebama područja Sredozemnog mora;

shvatajući u potpunosti potrebu tijesne saradnje između država i zainteresovanih međunarodnih organizacija, u okviru koordiniranog i sveobuhvatnog regionalnog pristupa, u zaštiti i unapređivanju morske sredine u području Sredozemnog mora;

u potpunosti svjesne da je Akcioni plan za zaštitu životne sredine u Sredozemlju, od usvajanja 1975. godine i kroz svoj razvoj, doprinio procesu održivog razvoja na području Sredozemlja i da predstavlja bitno i snažno sredstvo za sprovođenje aktivnosti koje se odnose na konvenciju i njene protokole, a koje preduzimaju strane ugovornice;

uzimajući u obzir rezultate Konferencije Ujedinjenih nacija o zaštiti čovjekove okoline i razvoju, koja je održana u Rio de Žaneiru od 4. do 14. juna 1992;

uzimajući takođe u obzir Ženevsku deklaraciju iz 1985, Povelju iz Nikozije iz 1990, Kairsku deklaraciju o evropsko-sredozemnoj saradnji u zaštiti čovjekove okoline na području Sredozemlja iz 1992, preporuke Konferencije iz 1993. donesene u Kazablanci i Tunisku deklaraciju o održivom razvoju Sredozemlja iz 1994;

imajući u vidu odgovarajuće odredbe Konvencije Ujedinjenih nacija o pravu mora, koja je izrađena u zalivu Montego 10. decembra 1982. i koju su potpisale mnoge strane ugovornice,

sporazumjele su se o sljedećem:

¹ Konvencija o zaštiti Sredozemnog mora od zagađivanja (Barcelonska konvencija) usvojena je 16. februara 1976. na Konferenciji ovlašćenih predstavnika priobalnih država na području Sredozemlja o zaštiti Sredozemnog mora, koja je održana u Barceloni. Konvencija je stupila na snagu 12. februara 1978. godine.

Originalna konvencija pretrpjela je izmjene i dopune koje su usvojene 10. juna 1995. na Konferenciji ovlašćenih predstavnika o Konvenciji o zaštiti Sredozemnog mora od zagađivanja i njenim protokolima, koja je održana u Barceloni 9. i 10. juna 1995 (UNEP(OCA)/MED IG.6/7). Dopunjena konvencija, zavedena pod imenom "Konvencija o zaštiti morske sredine i priobalnog područja Sredozemlja", stupila na snagu 2004 godine.

Član 1.
GEOGRAFSKO PODRUČJE

1. Za svrhe ove konvencije, područje Sredozemnog mora obuhvata morske vode Sredozemnog mora u užem smislu, uključujući njegove zalive i pučinu, pri čemu zapadnu granicu čini meridijan koji prolazi kroz svetionik Cape Spartel na ulazu u Gibraltarski moreuz, dok se istočna granica poklapa sa južnom granicom Dardanelskog moreuza, između svetionika Mehmetčik i Kumkale.
2. Primjena ove konvencije može se proširiti na priobalna područja kako ih je definisala svaka strana ugovornica na svojoj teritoriji.
3. Svakim protokolom uz ovu konvenciju može da se proširi geografsko područje na koje se taj određeni protokol odnosi.

Član 2.
DEFINICIJE

Za svrhe ove konvencije:

- (a) »zagađivanje« označava neposredno ili posredno unošenje u morsku sredinu, uključujući i ušća, od strane čovjeka materija ili energije koje će štetno uticati, ili može štetno da utiče na živa bića i morske organizme, predstavljati opasnost po zdravlje ljudi, ometati pomorske aktivnosti, uključujući ribarstvo i druge vidove zakonitog korišćenja mora, pogoršati kvalitet morske vode u pogledu korišćenja i smanjiti mogućnost njenog korišćenja za rekreaciju.
- (b) »Organizacija« označava instituciju koja je zadužena da sprovodi funkcije sekretarijata shodno članu 17. ove konvencije.

Član 3.
OPŠTE ODREDBE

1. Strane ugovornice dužne su da u primjeni ove konvencije i njenih protokola postupaju u skladu sa međunarodnim pravom.
2. Strane ugovornice mogu zaključiti bilateralne ili multilateralne sporazume, uključujući regionalne ili subregionalne sporazume o unapređenju održivog razvoja, zaštiti sredine, očuvanju prirodnih resursa u području Sredozemnog mora, pod uslovom da su takvi sporazumi usaglašeni sa ovom konvencijom i protokolima i međunarodnim pravom. Primjerci takvih sporazuma dostavljaju se Organizaciji. Strane ugovornice treba da, po potrebi, koriste postojeće organizacije, sporazume i aranžmane u području Sredozemnog mora.
3. Nijedna odredba ove konvencije i njenih protokola neće nepovoljno uticati na prava i stavove bilo koje države po pitanju Konvencije Ujedinjenih nacija o pravu mora iz 1982. godine.
4. Strane ugovornice će pojedinačno ili zajednički preduzimati inicijative koje su u skladu sa međunarodnim pravom, putem odgovarajućih međunarodnih organizacija, kako bi podstakle primjenu odredaba ove konvencije i njenih protokola od strane svih država nečlanica.
5. Nijedna odredba ove konvencije i njenih protokola neće ni na koji način uticati na suvereni imunitet ratnih brodova ili drugih brodova u vlasništvu ili u nadležnosti države, prilikom obavljanja vankomercijalnih vladinih dužnosti. Međutim, sve strane ugovornice će se postarati da se njihovi brodovi i vazduhoplovi, koji saglasno međunarodnom pravu imaju pravo na suvereni imunitet, koriste u skladu sa odredbama ovog protokola.

Član 4.
OPŠTE OBAVEZE

1. Strane ugovornice će pojedinačno ili zajednički preduzeti sve odgovarajuće mjere koje su u skladu sa odredbama ove konvencije i važećih protokola čije su one članice, kako bi spriječile, smanjile, suzbile i u najvećoj mogućoj mjeri otklonile zagađivanje u području Sredozemnog mora i zaštitile i unaprijedile morsku sredinu u tom području kako bi se doprinijelo njenom održivom razvoju.

2. Strane ugovornice se obavezuju da će preduzeti odgovarajuće mjere u pravcu sprovođenja Akcionog plana za zaštitu životne sredine Sredozemlja i da će takođe nastaviti da rade na zaštiti morske sredine i prirodnih resursa na području Sredozemnog mora kao sastavni dio procesa razvoja, ispunjavajući potrebe sadašnjih i budućih generacija na pravičan način. Za svrhe sprovođenja ciljeva održivog razvoja, strane ugovornice će u potpunosti voditi računa o preporukama Komisije za održivi razvoj Sredozemlja koja je osnovana u okviru Akcionog plana za zaštitu životne sredine Sredozemlja.

3. U cilju zaštite morske sredine i doprinosa održivom razvoju područja Sredozemnog mora strane ugovornice će:

(a) primjenjivati, u skladu sa svojim mogućnostima, princip sprečavanja, prema kojem, tamo gdje postoji opasnost od nanošenja ozbiljne ili nenadoknadive štete, nedostatak pune naučne sigurnosti neće biti uziman kao razlog za odlaganje isplativih mjera za sprečavanje narušavanja životne sredine;

(b) primjenjivati načelo »zagađivač plaća«, prema kojem troškove sprečavanja nadzora i smanjivanja zagađivanja treba da snosi zagađivač, poštujući pri tom javne interese;

(c) izvršiti procjenu uticaja na sredinu predloženih aktivnosti za koje se vjeruje da bi mogle imati značajan nepovoljan uticaj na morsku sredinu, a koje podliježu odobrenju od strane nadležnih državnih organa;

(d) unapređivati saradnju između država u postupcima izrade ocjene uticaja na sredinu za djelatnosti u okviru njihove jurisdikcije, odnosno pod njihovim nadzorom, za koje se vjeruje da bi mogle imati značajan nepovoljan uticaj na morsku sredinu drugih država, odnosno područja izvan granica državne jurisdikcije, na osnovu obavještanja, razmjene informacija i konsultovanja;

(e) preuzeti obavezu da unapređuju cjelovito upravljanje priobalnim područjima, vodeći računa o zaštiti područja koja su od ekološkog i pejzažnog značaja, kao i racionalnom korišćenju prirodnih bogatstava;

4. U sprovođenju konvencije i njenih protokola, strane ugovornice će:

(a) usvojiti programe i mjere koji, prema potrebi, sadrže rokove za njihovo ostvarivanje;

(b) koristiti najbolje raspoložive tehnike i najbolje provjerene mjere zaštite sredine, kao i promovisati primjenu, pristupanje i prenošenje ekološki prihvatljive tehnologije, uključujući tehnologije čiste proizvodnje, vodeći pri tom računa o društvenoj, privrednoj i tehnološkoj situaciji.

5. Strane ugovornice će sarađivati u izradi i usvajanju protokola, propisujući dogovorene mjere, procedure i norme za primjenu ove konvencije.

6. Strane ugovornice se takođe obavezuju da, u okviru međunarodnih organa koje one smatraju nadležnim, donose mjere za sprovođenje programa održivog razvoja, zaštitu, očuvanje i saniranje morske sredine i prirodnih bogatstava u području Sredozemnog mora.

Član 5.
ZAGAĐIVANJE USLJED POTAPANJA OTPADNIH
I DRUGIH MATERIJA SA BRODOVA I VAZDUHOPLOVA
ILI SPALJIVANJA NA MORU

Strane ugovornice će preduzeti sve odgovarajuće mjere da spriječe, smanje i u najvećoj mogućoj mjeri suzbiju zagađivanje područja Sredozemnog mora nastalo usljed potapanja otpadnih i drugih materija sa brodova i vazduhoplova, odnosno spaljivanja na moru.

Član 6.
ZAGAĐIVANJE SA BRODOVA

Strane ugovornice će preduzeti sve mjere u skladu sa međunarodnim pravom kako bi spriječile, smanjile, suzbile i u najvećoj mogućoj mjeri otklonile zagađivanje područja Sredozemnog mora koje može nastati usljed potapanja sa brodova i kako bi u tom području obezbijedile efikasnu primjenu propisa koji su opšteprihvaćeni na međunarodnom nivou u vezi sa kontrolom ove vrste zagađivanja.

Član 7.
ZAGAĐIVANJE KAO POSLJEDICA ISTRAŽIVANJA I ISKORIŠĆAVANJA EPIKONTINENTALNOG
POJASA, MORSKOG DNA I PODMORJA

Strane ugovornice će preduzeti sve odgovarajuće mjere kako bi spriječile, smanjile, suzbile i u najvećoj mogućoj mjeri otklonile zagađivanje područja Sredozemnog mora nastalo usljed istraživanja i iskorišćavanja epikontinentalnog pojasa, morskog dna i podmorja.

Član 8.
ZAGAĐIVANJE IZ KOPNENIH IZVORA

Strane ugovornice će preduzeti sve odgovarajuće mjere kako bi spriječile, smanjile, suzbile i u najvećoj mogućoj mjeri otklonile zagađivanje područja Sredozemnog mora i kako bi izradile i sprovele planove za smanjivanje i uklanjanje iz upotrebe materija koje su otrovne, postojane i sklone biološkom nagomilavanju iz kopnenih izvora. Ove mjere će se odnositi na:

- (a) zagađivanje iz kopnenih izvora koji se nalaze na teritoriji strana ugovornica, a koje dopire u more:
- neposredno iz ispusta koji se izlivaju u more ili kroz odlaganje na obali;
 - posredno iz rijeka, kanala i drugih vodenih tokova, uključujući podzemne vode, ili oticanjem;
- (b) zagađivanje iz kopnenih izvora koje se prenosi vazduhom.

Član 9.
SARADNJA NA RJEŠAVANJU HITNIH PROBLEMA ZAGAĐIVANJA

1. Strane ugovornice će saradivati u preduzimanju potrebnih mjera u cilju rješavanja hitnih problema zagađivanja u području Sredozemnog mora, bez obzira na uzroke koji su doveli do kritične situacije, kao i u smanjivanju i odstranjivanju nastale štete.
2. Svaka strana ugovornica koja sazna za kritičnu situaciju koja može prouzrokovati zagađivanje područja Sredozemnog mora dužna je da bez odlaganja obavijesti Organizaciju i, preko Organizacije ili neposredno, svaku stranu ugovornicu koja bi mogla u tom slučaju biti ugrožena.

Član 10.
OČUVANJE BIODIVERZITETA

Strane ugovornice će, pojedinačno ili zajednički, preduzeti sve odgovarajuće mjere kako bi zaštitile i očuvale biodiverzitet, rijetke ili osjetljive ekosisteme, kao i divlje vrste faune i flore koje su rijetke, prorijeđene, ugrožene ili pred istrebljenjem, kao i njihova staništa, u području na koje se odnosi ova konvencija.

Član 11.
ZAGAĐENJE KAO POSLJEDICA PREKOGRANIČNOG PROMETA OPASNIH OTPADNIH MATERIJAMA I
NJIHOVOG ODLAGANJA

Strane ugovornice će preduzeti sve odgovarajuće mjere kako bi spriječile, suzbile i u najvećoj mogućoj mjeri otklonile zagađivanje okoline nastalo usljed prekograničnog prometa i odlaganja opasnih otpadnih materija i kako bi svele na minimum, a po mogućnosti i otklonile, takav prekogranični promet.

Član 12.
STALNI NADZOR

1. Strane ugovornice će nastojati da u bliskoj saradnji sa nadležnim međunarodnim tijelima uspostave dopunske ili zajedničke programe stalnog nadzora u području Sredozemnog mora, uključujući, po potrebi, i bilateralne ili multilateralne programe i da uspostave sistem stalnog nadzora zagađivanja u tom području.

2. U tom cilju strane ugovornice će odrediti nadležne organe koji će biti odgovorni za stalni nadzor i obavještanje o zagađivanju u područjima pod njihovom nacionalnom jurisdikcijom i učestvovaće, ukoliko to bude moguće, u međunarodnim sporazumima o stalnom nadzoru zagađivanja u područjima koja se nalaze van njihove nacionalne jurisdikcije.

3. Strane ugovornice se obavezuju da sarađuju u izradi, usvajanju i sprovođenju u djelo takvih priloga uz ovu konvenciju koji mogu biti potrebni za propisivanje zajedničkih procedura i normi za nadzor zagađivanja.

Član 13.

SARADNJA U OBLASTI NAUKE I TEHNOLOGIJE

1. Strane ugovornice se obavezuju da u oblasti nauke i tehnologije sarađuju po mogućnosti neposredno ili, kada je potrebno, preko nadležnih regionalnih ili drugih međunarodnih organizacija, kao i da za svrhe ove konvencije vrše razmjenu podataka i drugih naučnih informacija.

2. Strane ugovornice se obavezuju da unapređuju istraživanja, pristup i prenos ekološki prihvatljive tehnologije, uključujući tehnologije čiste proizvodnje, kao i da sarađuju u izradi, uspostavljanju i primjeni procesa čiste proizvodnje.

3. Strane ugovornice se obavezuju da sarađuju u pružanju tehničke i druge pomoći u oblasti zagađivanja morske sredine, dajući prioritet posebnim potrebama zemalja u razvoju u području Sredozemlja.

Član 14.

ZAKONSKI PROPISI U OBLASTI ZAŠTITE SREDINE

1. Strane ugovornice će donijeti zakonske propise za sprovođenje konvencije i protokola.

2. Sekretarijat može, na zahtjev neke od strana ugovornica, da pomogne toj strani u postupku izrade prijedloga zakonskih propisa u oblasti zaštite sredine u skladu sa konvencijom i protokolima.

Član 15.

OBAVJEŠTAVANJE I UČEŠĆE JAVNOSTI

1. Strane ugovornice će se postarati da njihovi nadležni organi omogućе javnosti odgovarajući pristup podacima o stanju morske sredine na planu primjene konvencije i protokola, o aktivnostima ili mjerama koje nepovoljno utiču ili bi mogle nepovoljno da utiču na sredinu, kao i o aktivnostima i mjerama preduzetim u skladu sa konvencijom i protokolima.

2. Strane ugovornice će se postarati da javnosti pruže priliku da učestvuje u procesima odlučivanja koji su važni za područje primjene konvencije i protokola, prema potrebi.

3. Odredba stava 1. ovog člana neće nepovoljno uticati na ostvarivanje prava strana ugovornica da odbiju, u skladu sa svojim pravnim sistemima i važećim međunarodnim propisima, da obezbijede pristup takvim podacima u interesu povjerljivosti, javne bezbjednosti ili postupka istrage, navodeći pri tom razloge odbijanja.

Član 16.

ODGOVORNOST I NAKNADA ŠTETE

Strane ugovornice se obavezuju da uspostave saradnju u izradi i usvajanju odgovarajućih pravila i procedura za određivanje odgovornosti i visine naknade štete koja je nastala kao posljedica zagađivanja morske sredine u području Sredozemnog mora.

Član 17.

ORGANIZACIONI ARANŽMANI

Strane ugovornice određuju Program Ujedinjenih nacija za zaštitu čovjekove okoline da vrši sljedeće funkcije sekretarijata:

(i) sazivanje i pripremanje sastanaka strana ugovornica kao i konferencija predviđenih u čl. 18, 21. i 22. ove konvencije;

(ii) dostavljanje stranama ugovornicama obavještenja, izvještaja i ostalih informacija koji se primaju u skladu sa čl. 3, 9. i 26. ove konvencije;

(iii) primanje, razmatranje i odgovaranje na zahtjeve koje upućuju i informacija koje dostavljaju strane ugovornice;

(iv) primanje, razmatranje i odgovaranje na zahtjeve koje upućuju i informacija koje dostavljaju nevladine organizacije i javnost o pitanjima koja su od zajedničkog interesa ili o aktivnostima koje su izvršene na regionalnom nivou; u tom slučaju će strane ugovornice o kojima je riječ biti na odgovarajući način obaviještene;

(v) vršenje funkcija koje su povjerene u protokolima ove konvencije;

(vi) redovno obavještanje strana ugovornica o sprovođenju konvencije i protokola;

(vii) vršenje svih drugih funkcija koje mogu povjeriti strane ugovornice;

(viii) obezbjeđivanje neophodne koordinacije sa drugim međunarodnim organima koje strane ugovornice smatraju nadležnim, a naročito zaključivanje administrativnih aranžmana koji mogu biti potrebni za izvršenje funkcija sekretarijata.

Član 18.

SASTANCI STRANA UGOVORNICA

1. Strane ugovornice će održavati redovne sastanke svake druge godine i vanredne sastanke u bilo koje vrijeme kada to bude potrebno, na zahtjev Organizacije ili na zahtjev bilo koje strane ugovornice, pod uslovom da te zahtjeve podrže najmanje dvije strane ugovornice.

2. Cilj sastanaka strana ugovornica je da se razmotri sprovođenje u djelo ove konvencije i protokola, a posebno da se:

(i) razmotre opšti pregledi koje su izradile strane ugovornice i nadležne međunarodne organizacije o stanju zagađenosti mora i njegovim posljedicama u području Sredozemnog mora;

(ii) proučavaju izvještaji koje su podnijele strane ugovornice shodno članu 26. ove konvencije;

(iii) usvajaju, razmatraju i dopunjuju, po potrebi, prilozi ove konvencije i protokoli, u skladu sa procedurom predviđenom u članu 23. ove konvencije;

(iv) daju preporuke u pogledu usvajanja dopunskih protokola ili izmjena ove konvencije ili protokola u skladu sa odredbama čl. 21. i 22. ove konvencije;

(v) formiraju, po potrebi, radne grupe koje će razmatrati sva pitanja u vezi sa ovom konvencijom, protokolima i priložima;

(vi) razmatraju i preduzimaju sve dopunske akcije koje mogu biti potrebne za postizanje ciljeva ove konvencije i protokola;

(vii) odobri budžet Programa.

Član 19.

BIRO

1. Biro strana ugovornica sastojće se od predstavnika strana ugovornica izabranih na sastancima strana ugovornica. Prilikom izbora članova biroa, na sastancima ugovornih stranaka vodiće se računa o principu pravične geografske raspodijeljenosti.

2. Dužnosti biroa, kao i uslovi njegovog rada, odrediće se u okviru poslovnika usvojenog na sastancima ugovornih stranaka.

Član 20.
POSMATRAČI

1. Strane ugovornice mogu odlučiti da na svojim sastancima i konferencijama, u svojstvu posmatrača, prihvate:
 - (a) bilo koju državu koja nije strana ugovornica konvencije;
 - (b) bilo koju međunarodnu vladinu ili nevladinu organizaciju čije su djelatnosti vezane za konvenciju.
2. Navedeni posmatrači mogu na sastancima učestvovati bez prava glasa, a dopušteno im je iznošenje svakog obaveštenja ili izvještaja koji su od važnosti za ciljeve konvencije.
3. Uslovi za prijem i učešće posmatrača biće uređeni poslovníkom koji će usvojiti strane ugovornice.

Član 21.
USVAJANJE DOPUNSKIH PROTOKOLA

1. Strane ugovornice mogu, na diplomatskoj konferenciji, da usvoje dopunske protokole uz ovu konvenciju u skladu sa članom 4. stav 5. ove konvencije.
2. Radi usvajanja dopunskih protokola Organizacija će sazvati diplomatsku konferenciju na zahtjev dvije trećine strana ugovornica.

Član 22.
IZMJENE I DOPUNE KONVENCIJA I PROTOKOLA

1. Svaka strana ugovornica ove konvencije može predložiti izmjene ove konvencije. Izmjene će biti usvojene na diplomatskoj konferenciji koju će sazvati Organizacija na zahtjev dvije trećina strana ugovornica.
2. Svaka strana ugovornica ove konvencije može predložiti izmjene bilo kog protokola. Takve izmjene će biti usvojene na diplomatskoj konferenciji koju će sazvati Organizacija na zahtjev dvije trećine strana ugovornica koje su pristupile odnosnom protokolu.
3. Izmjene ove konvencije usvajaju se dvotrećinskom većinom glasova strana ugovornica Konvencije koje su predstavljene na diplomatskoj konferenciji, a depozitar ih podnosi na usvajanje svim zemljama ugovornicama ove konvencije. Izmjene bilo kog protokola usvajaju se tročetvrtinskom većinom glasova zemalja ugovornica odnosnog protokola koje su predstavljene na diplomatskoj konferenciji, a depozitar će ih podnijeti na usvajanje svim stranama ugovornicama takvog protokola.
4. Depozitar će pismenim putem biti obaviješten o usvajanju izmjena. Izmjene usvojene u skladu sa stavom 3. ovog člana stupaju na snagu između strana ugovornica koje su usvojile te izmjene tridesetog dana od dana kad je depozitar primio obavještenje o njihovom usvajanju od strane najmanje tri četvrtine zemalja ugovornica ove konvencije ili odnosnog protokola, zavisno od slučaja.
5. Poslije stupanja izmjene ove konvencije ili nekog protokola na snagu, svaka nova strana ugovornica ove konvencije ili takvog protokola postaje strana ugovornica tako dopunjenog instrumenta.

Član 23.
PRILOZI I IZMJENE PRILOGA

1. Prilozi ove konvencije ili bilo kog protokola predstavljaju sastavni dio konvencije ili protokola, u zavisnosti od slučaja.
2. Osim ukoliko nije drukčije predviđeno u nekom od protokola, na usvajanje i stupanje na snagu izmjena priloga ove konvencije ili bilo kog protokola, primjenjivaće se sljedeća procedura, sa izuzetkom izmjena priloga o arbitraži:

(i) svaka strana ugovornica može predložiti na sastancima predviđenim članom 18. ove konvencije izmjene priloga ove konvencije ili njenih protokola ;

(ii) te izmjene će biti usvojene tročetvrtinskom većinom glasova strana ugovornica odnosno instrumenta;

(iii) depozitar će bez odlaganja obavijestiti sve strane ugovornice o tako usvojenim izmjenama;

(iv) svaka strana ugovornica koja nije u mogućnosti da odobri neku izmjenu priloga ove konvencije ili bilo kog protokola obavještava o tome depozitara pismenim putem u roku koji su utvrdile zainteresovane strane ugovornice prilikom usvajanja izmjena;

(v) depozitar će bez odlaganja obavijestiti sve strane ugovornice o svakom primljenom obavještenju u skladu sa prethodnom tačkom;

(vi) po isteku perioda pomenutog u tački (iv) ovog stava, izmjena priloga stupa na snagu za sve strane ugovornice konvencije ili odnosnog protokola koje nijesu dostavile obavještenje u skladu sa odredbama pomenute tačke.

3. Usvajanje ili stupanje novog priloga ove konvencije ili bilo kog protokola na snagu podliježe istoj proceduri kao i usvajanje i stupanje na snagu neke izmjene priloga u skladu sa odredbama stava

2. ovog člana, pod uslovom da, ako je u pitanju neka izmjena konvencije ili odnosnog protokola, novi prilog ne stupi na snagu prije nego što stupi na snagu izmjena konvencije ili odnosnog protokola.

4. Izmjene priloga o arbitraži smatraće se izmjenama ove konvencije i biće predložene i usvojene u skladu sa procedurama predviđenim u članu 22. ove konvencije.

Član 24.

POSLOVNIK I FINANSIJSKE ODREDBE

1. Strane ugovornice će usvojiti poslovnik za sastanke i konferencije predviđene u čl. 18, 21. i 22. ove konvencije.

2. Strane ugovornice će usvojiti finansijske odredbe koje će biti pripremljene u dogovoru sa Organizacijom, na osnovu kojih će se, naročito, utvrditi njihovo finansijsko učešće.

Član 25.

POSEBNO PRAVO GLASA

U okviru svojih nadležnosti, Evropska ekonomska zajednica, kao i svaka druga regionalna ekonomska grupacija na koju se odnosi član 30. ove konvencije, koristi sa svojim pravom glasa i to brojem glasova koji je jednak broju zemalja članica koje su strane ugovornice ove konvencije i jednog ili više protokola; Evropska ekonomska zajednica i svaka gorepomenuta grupacija neće se koristiti svojim pravom glasa u slučajevima kada se države članice koriste svojim pravom glasa i obratno.

Član 26.

IZVJEŠTAJI

1. Strane ugovornice će dostavljati Organizaciji izvještaje:

(a) o pravnim, administrativnim ili drugim mjerama koje su preduzele u cilju primjene ove konvencije, protokola i preporuka usvojenih na njihovim sastancima;

(b) o djelotvornosti mjera iz tačke (a) ovog stava i problemima na koje su naišle u primjeni gore navedenih instrumenata.

2. Izvještaji će se dostavljati u obliku i vremenskim razmacima koje odrede strane ugovornice na svojim sastancima.

Član 27.
KONTROLA PRIMJENE

Strane ugovornice će na svojim sastancima, na osnovu periodičnih izvještaja iz člana 26. i svih drugih izvještaja koje podnesu strane ugovornice, ocijeniti primjenu konvencije i protokola, kao i mjera i preporuka. One će, prema potrebi, preporučiti korake koji su neophodni za postizanje pune primjene konvencije i protokola i unapređivati sprovođenje odluka i preporuka.

Član 28.
RJEŠAVANJE SPOROVA

1. U slučaju spora između strana ugovornica u vezi sa tumačenjem ili primjenom ove konvencije ili protokola, strane će tražiti rješenje spora putem pregovora ili na bilo koji drugi miroljubiv način, koji same izaberu.
2. Ako strane u sporu ne mogu da riješe spor sredstvima pomenutim u stavu 1. ovog člana, spor će, na osnovu zajedničkog dogovora, biti podnjet na arbitražu pod uslovima određenim u Prilogu A ove konvencije.
3. Strane ugovornice mogu u svako doba izjaviti da smatraju za obaveznu *ipso facto* i bez posebne saglasnosti, u odnosu na svaku drugu stranu koja prihvata istu obavezu, primjenu procedure o arbitraži u skladu sa odredbama Priloga A ove konvencije. O takvoj izjavi biće pismenim putem obaviješten depozitar koji će to obavještenje dostaviti ostalim stranama.

Član 29.
ODNOS IZMEĐU KONVENCIJE I PROTOKOLA

1. Niko ne može postati strana ugovornica ove konvencije ukoliko nije istovremeno i strana ugovornica najmanje jednog od protokola. Niko ne može postati strana ugovornica jednog od protokola ukoliko nije ili istovremeno ne postane strana ugovornica ove konvencije.
2. Svaki protokol uz ovu konvenciju obavezuje samo strane ugovornice odnosnog protokola.
3. Odluke u vezi sa bilo kojim protokolom u skladu sa čl. 18, 22. i 23. ove konvencije donose samo strane datog protokola.

Član 30.
POTPISIVANJE

Ova konvencija, Protokol o sprečavanju zagađivanja Sredozemnog mora usljed potapanja otpadnih i drugih materija sa brodova i vazduhoplova i Protokol o saradnji u borbi protiv zagađivanja Sredozemnog mora naftom i drugim štetnim materijama u slučaju udesa otvoreni su za potpisivanje u Barceloni 16. februara 1976. godine i u Madridu od 17. februara 1976. godine do 16. februara 1977. godine svakoj državi koja je pozvana da učestvuje na Konferenciji opunomoćenih predstavnika priobalnih država u području Sredozemnog mora o zaštiti Sredozemnog mora, održanoj u Barceloni od 2. do 16. februara 1976. godine, i svakoj drugoj državi ovlašćenoj da potpiše bilo koji od protokola u skladu sa odredbama tog protokola. Oni će takođe do navedenog datuma biti otvoreni za potpisivanje zemljama Evropske ekonomske zajednice i svakoj sličnoj regionalnoj ekonomskoj grupaciji čiji najmanje jedan član pripada grupi priobalnih država u području Sredozemnog mora i čija se nadležnost prenosi na oblasti obuhvaćene ovom konvencijom, ili bilo kojim protokolom koji se na njih odnosi.

Član 31.
RATIFIKACIJA, PRIHVATANJE ILI USVAJANJE

Ova konvencija i svaki protokol uz Konvenciju podliježe ratifikaciji, prihvatanju ili usvajanju. Instrumenti o ratifikaciji, prihvatanju ili usvajanju biće deponovani kod Vlade Španije koja će vršiti funkcije depozitara.

Član 32.
PRISTUPANJE

1. Od 17. februara 1977. godine ova konvencija, Protokol o sprečavanju zagađivanja Sredozemnog mora usljed potapanja otpadnih i drugih materija sa brodova i vazduhoplova i Protokol o saradnji u borbi protiv zagađivanja Sredozemnog mora naftom i drugim štetnim materijama u slučaju udesa biće otvoreni za pristupanje državama, Evropskoj ekonomskoj zajednici i svakoj grupaciji na koju se odnosi član 30. ove konvencije.
2. Poslije stupanja na snagu Konvencije i protokola, svaka država na koju se ne odnosi član 30. ove konvencije može pristupiti ovoj konvenciji i bilo kom protokolu, s tim što će njeno pristupanje prethodno odobriti većina od tri četvrtine strana ugovornica odnosnog protokola.
3. Instrumenti o pristupanju biće deponovani kod depozitara.
- 4.

Član 33.
STUPANJE NA SNAGU

1. Ova konvencija stupa na snagu na dan stupanja na snagu prvog protokola.
2. Konvencija će takođe stupiti na snagu za države, Evropsku ekonomsku zajednicu i bilo koju regionalnu ekonomsku grupaciju na koju se odnosi član 30. ove konvencije, ako su ispunjeni formalni uslovi na osnovu kojih one mogu postati strane ugovornice bilo kog drugog protokola koji još nije stupio na snagu.
3. Svaki protokol uz ovu konvenciju, osim ako nije drukčije predviđeno u tom protokolu, stupiće na snagu tridesetog dana od dana deponovanja najmanje šest instrumenata o ratifikaciji, prihvatanju ili odobravanju tog protokola ili pristupanja takvom protokolu strana na koje se odnosi član 30. ove konvencije.
4. Stoga ova konvencija i bilo koji protokol stupaju na snagu u odnosu na bilo koju državu, Evropsku ekonomsku zajednicu i bilo koju regionalnu ekonomsku grupaciju na koju se odnosi član 30 ove konvencije tridesetog dana od dana deponovanja instrumenata o ratifikaciji, prihvatanju, usvajanju ili pristupanju.

Član 34.
OTKAZIVANJE

1. Po isteku tri godine od dana stupanja na snagu ove konvencije svaka strana ugovornica može u bilo koje vrijeme otkazati ovu konvenciju putem pismenog obavještenja o otkazivanju.
2. Osim ako nije drukčije predviđeno u jednom od protokola uz ovu konvenciju, svaka strana ugovornica može u bilo koje vrijeme poslije isteka roka od tri godine, računajući od dana stupanja na snagu takvog protokola, otkazati takav protokol putem pismenog obavještenja o otkazivanju.
3. Otkaz stupa na snagu devedeset dana od dana kad depozitar primi obavještenje o otkazivanju.
4. Smatra se da je svaka strana ugovornica koja je otkazala ovu konvenciju takođe otkazala i sve protokole čija je bila strana ugovornica.
5. Smatra se da je svaka strana ugovornica koja poslije otkazivanja nekog protokola prestane da bude strana ugovornica bilo kog protokola uz ovu konvenciju takođe otkazala i ovu konvenciju.

Član 35.
OBAVEZE DEPOZITARA

1. Depozitar obavještava strane ugovornice, sve ostale strane na koje se odnosi član 30. ove konvencije i Organizaciju o sljedećem:
 - (i) potpisivanju ove konvencije i bilo kog protokola uz Konvenciju, kao i o deponovanju instrumenata o ratifikaciji, prihvatanju, usvajanju ili pristupanju, u skladu sa čl. 30, 31. i 32. ove konvencije;
 - (ii) datumu kad će Konvencija i bilo koji protokol stupiti na snagu, u skladu sa odredbama člana 33. ove konvencije;

- (iii) obavještenjima o otkazivanju, u skladu sa članom 34. ove konvencije;
- (iv) usvojenim izmjenama Konvencije i protokola, njihovom prihvatanju od strana ugovornica, kao i o datumu stupanja na snagu tih izmjena, u skladu sa odredbama člana 22. ove konvencije;
- (v) usvajanju novih priloga i izmjena bilo kog priloga, u skladu sa članom 23. ove konvencije;
- (vi) izjavama kojima se primjena arbitražne procedure pomenute u članu 28. stav 3. ove konvencije priznaje kao obavezna.

2. Izvorni primjerak ove konvencije i svakog protokola uz Konvenciju biće deponovani kod depozitara, Vlade Španije, koja će ovjerene primjerke dostaviti stranama ugovornicama, Organizaciji i generalnom sekretaru Ujedinjenih nacija radi registrovanja i objavljivanja u skladu sa članom 102. Povelje Ujedinjenih nacija.

Kao potvrda gore navedenog, niže navedene strane, propisno ovlašćene od svojih vlada, potpisuju ovu konvenciju.

Sačinjeno 16. februara 1976. godine u Barceloni, u jednom primjerku na arapskom, engleskom, francuskom i španskom jeziku, pri čemu su sva četiri teksta podjednako vjerodostojna.

Prilog A

ARBITRAŽA

Član 1.

Ako se strane u sporu drukčije ne dogovore, arbitražna procedura će se sprovoditi u skladu sa odredbama ovog priloga.

Član 2.

1. Na zahtjev koji jedna strana ugovornica uputi drugoj strani ugovornici u skladu sa odredbama stava 2. ili stava 3. člana 28. Konvencije, obrazovaće se arbitražni sud. U zahtjevu za arbitražu naznačiće se predmet zahtjeva, uključujući naročito one članove Konvencije ili protokola čiji su tumačenje ili primjena sporni.

2. Strana koja podnosi zahtjev obavijestiće Organizaciju da je zatražila da se obrazuje arbitražni sud, navodeći ime druge strane u sporu i članove Konvencije ili protokola čiji su tumačenje ili primjena po njenom mišljenju sporni. Organizacija će primljene informacije dostaviti svim stranama ugovornicama ove konvencije.

Član 3.

Arbitražni sud sačinjavaju tri člana: svaka strana u sporu imenuje po jednog arbitražnog sudiju; tako imenovana dvojica sudija sporazumno određuju trećeg arbitražnog sudiju koji će biti predsjednik suda. Predsjednik suda ne može biti državljanin jedne ili druge strane u sporu, ne može biti stalno nastanjen na teritoriji jedne od strana, niti može biti u njihovoj službi, ili se baviti odnosnim slučajem u bilo kom drugom svojstvu.

Član 4.

1. Ako u roku od dva mjeseca poslije imenovanja drugog arbitražnog sudije ne bude određen predsjednik arbitražnog suda, generalni sekretar Ujedinjenih nacija određuje predsjednika na zahtjev bilo koje strane.

2. Ako u roku od dva mjeseca poslije prijema zahtjeva jedna od strana u sporu ne imenuje jednog arbitražnog sudiju, druga strana može obavijestiti o tome generalnog sekretara Ujedinjenih nacija, koji će odrediti predsjednika arbitražnog suda u roku od sljedeća dva mjeseca. Kad bude određen, predsjednik arbitražnog suda će zahtijevati od strane koja nije imenovala arbitražnog sudiju da to učini u roku od dva mjeseca. Po isteku tog roka, on će obavijestiti generalnog sekretara Ujedinjenih nacija, koji će izvršiti naimenovanje u roku od sljedeća dva mjeseca.

Član 5.

1. Arbitražni sud će donositi odluke u skladu sa normama međunarodnog prava, posebno sa odredbama ove konvencije, i odgovarajućih protokola.
2. Svaki arbitražni sud koji je obrazovan u skladu sa odredbama ovog priloga donijeće svoj poslovnik.

Član 6.

1. Odluke arbitražnog suda, i u pogledu procedure i u pogledu suštine, donose se većinom glasova njegovih članova.
2. Sud može preduzeti sve odgovarajuće mjere da bi utvrdio činjenično stanje. On može, na zahtjev jedne od strana, preporučiti neophodne privremene zaštitne mjere.
3. Ako dva ili više arbitražna suda, koji su obrazovani u skladu sa odredbama ovog priloga dobiju zahtjeve koji se odnose na iste ili slične predmete, oni mogu obavijestiti jedan drugog o postupcima za utvrđivanje činjeničnog stanja i, ako je to moguće, uzeti u obzir postupke.
4. Strane u sporu će obezbijediti sve potrebne uslove za efikasno vođenje postupka.
5. Odsustvo ili izostanak jedne strane u sporu neće predstavljati prepreku za vođenje postupka.

Član 7.

1. Presuda arbitražnog suda treba da bude obrazložena. Ona je konačna i obavezna za strane u sporu.
2. Svaki spor do kojeg bi moglo doći između strana u vezi sa tumačenjem ili izvršenjem presude, najrevnosnija strana može iznijeti pred arbitražni sud koji je donio tu presudu ili ukoliko se ne može obratiti tom sudu, pred drugi arbitražni sud, obrazovan za tu svrhu na isti način kao i prvi.

Član 8.

Evropska ekonomska zajednica i svaka regionalna ekonomska grupacija na koju se odnosi član 30. Konvencije, kao i svaka strana ugovornica ove konvencije, imaju pravo da pred arbitražnim sudom istupaju kao tužioci ili kao tuženi.

**PROTOKOL
O SPREČAVANJU I OTKLANJANJU ZAGAĐIVANJA SREDOZEMNOG MORA USLJED POTAPANJA
OTPADNIH I DRUGIH MATERIJA
SA BRODOVA I VAZDUHOPLOVA ILI SPALJIVANJEM NA MORU¹**

Strane ugovornice ovog protokola,

budući da su strane ugovornice Konvencije o zaštiti Sredozemnog mora od zagađivanja;

uviđajući opasnost koja prijete morskoj sredini od potapanja ili spaljivanja otpadaka ili drugih materija;

smatrajući da je u zajedničkom interesu priobalnih država Sredozemnog mora da zaštite morsku sredinu od ove opasnosti;

imajući u vidu poglavlje 17. Agende 21. UNCED-a koje poziva strane ugovornice Konvencije o sprečavanju zagađivanja morske sredine usljed potapanja otpadaka ili drugih materija (London, 1972) da preduzmu mjere koje su potrebne za sprečavanje potapanja u moru i spaljivanja opasnih materija;

uzimajući u obzir rezolucije LC 49(16) i LC 50(16), koje su odobrene na XVI savjetodavnom sastanku na temu Londonske konvencije iz 1972, koje zabranjuju potapanje i spaljivanje industrijskog otpada na moru,

dogovorile su se o sljedećem:

Član 1.

Strane ugovornice ovog protokola (u daljem tekstu: strane) preduzeće sve odgovarajuće mjere kako bi spriječile, smanjile i u najvećoj mogućoj mjeri otklonile zagađivanje Sredozemnog mora nastalo usljed potapanja otpadnih i drugih materija sa brodova i vazduhoplova ili spaljivanja na moru.

Član 2.

Područje na koje će se primjenjivati ovaj protokol je područje Sredozemnog mora koje je određeno u članu 1. Konvencije o zaštiti morske sredine i priobalnog područja Sredozemnog mora (u daljem tekstu: Konvencija).

Član 3.

Za svrhe ovog protokola:

1. Izraz »brodovi i vazduhoplovi« označava saobraćajna sredstva na vodi ili u vazduhu, bez obzira na tip. Ovaj izraz obuhvata sredstva koja se kreću na vazdušnim jastucima i sredstva koja lebde bilo da imaju sopstveni pogon ili ih pokreće neka druga sila, kao i platforme i druge konstrukcije na moru i njihovu opremu.

2. Izraz »otpaci ili druge materije« označava materijal i materije bilo koje vrste, oblika i karakteristika:

3. Izraz »potapanje« označava:

(a) svako namjerno izbacivanje otpadaka ili drugih materija sa brodova i vazduhoplova u more;

¹ Protokol o sprečavanju zagađivanja Sredozemnog mora usljed potapanja otpadnih i drugih materija sa brodova i vazduhoplova, usvojena je 16. februara 1976. na Konferenciji ovlašćenih predstavnika priobalnih država na području Sredozemlja o zaštiti Sredozemnog mora, koja je održana u Barceloni. Protokol je stupio na snagu 12. februara 1978. godine.

Izvorni primjerak Protokola pretrpio je izmjene i dopune koje su usvojene 10. juna 1995. na Konferenciji ovlašćenih predstavnika o Konvenciji o zaštiti Sredozemnog mora od zagađivanja i njenim protokolima, koja je održana u Barceloni 9. i 10. juna 1995 (UNEP(OCA)/MED IG.6/7). Dopunjeni protokol zaveden pod imenom "Protokol o sprečavanju zagađivanja Sredozemnog mora usljed potapanja otpadnih i drugih materija sa brodova i vazduhoplova ili spaljivanjem na moru" stupio na snagu 2004. godine.

(b) svako namjerno potapanje brodova ili vazduhoplova u more;

(c) svako namjerno izbacivanje ili odlaganje ili zakopavanje otpadaka ili drugih materija sa brodova ili vazduhoplova na morsko dno ili u podmorje.

4. Izraz »potapanje« ne obuhvata:

(a) izbacivanje u more otpadaka ili drugih materija koje su posljedica ili potiču od uobičajenih operacija na brodovima, vazduhoplovima ili njihovim uređajima, osim otpadaka ili drugih materija koje se prevoze brodovima ili vazduhoplovima ili se pretovaruju na brodove ili vazduhoplove koji se koriste za potapanje tih materija, ili koji potiču od prerade takvih otpadaka ili drugih materija na pomenutim brodovima ili vazduhoplovima;

(b) potapanje materija u svrhe čiji cilj nije njihovo uklanjanje, pod uslovom da takvo potapanje nije u suprotnosti sa ciljevima ovog protokola.

5. Izraz »spaljivanje na moru« označava namjerno sagorijevanje otpadaka ili drugih materija na pučini Sredozemnog mora, u cilju termičkog uništenja, i ne obuhvata aktivnosti koje su posljedica uobičajenih operacija na brodovima ili vazduhoplovima.

6. Izraz »Organizacija« označava tijelo pomenuto u članu 17. Konvencije.

Član 4.

1. Zabranjeno je potapanje otpadaka ili drugih materija, osim onih koje su navedene u stavu 2. ovog člana.

2. Slijedi popis iz prethodnog stava:

(a) mulj nastao bagerovanjem;

(b) otpad od riba ili organskih materija koji je posljedica prerade riba i drugih morskih organizama;

(c) plovni objekti, do 31. decembra 2000;

(d) platforme i druge konstrukcije na moru, pod uslovom da je materijal koji bi mogao stvoriti plutajući otpad ili na bilo koji drugi način doprinijeti zagađivanju morske sredine u najvećoj mogućoj mjeri uklonjen, bez obzira na odredbe Protokola o zagađivanju nastalom usljed istraživanja i iskorišćavanja epikontinentalnog pojasa, morskog dna i podmorja;

(e) inertne nekontaminirane geološke materije za čije se hemijske sastojke ne pretpostavlja da bi mogli biti ispušteni u morsku sredinu.

Član 5.

Potapanje otpadaka ili drugih materija navedenih u članu 4. tačka 2. zahtijeva prethodno posebno odobrenje nadležnih državnih organa.

Član 6.

1. Odobrenje iz člana 5. izdavaće se tek nakon pažljivog razmatranja faktora koji su izneseni u prilogu uz ovaj protokol, odnosno kriterijuma, smjernica i odgovarajućih procedura koje su usvojene na sastanku strana ugovornica shodno stavu 2. ovog člana.

2. Strane ugovornice će izraditi i usvojiti kriterijume, smjernice i procedure za potapanje otpadaka ili drugih materija navedenih u članu 4.2. u cilju sprečavanja, smanjivanja i otklanjanja zagađivanja.

Član 7.

Zabranjuje se spaljivanje na moru.

Član 8.

Odredbe čl. 4, 5. i 6. ovog protokola neće se primjenjivati u slučaju više sile, kao što su vremenske nepogode ili neki drugi uzrok, kada su u opasnosti ljudski životi ili bezbjednost broda ili vazduhoplova. O takvim potapanjima odmah će se dostaviti obavještenje Organizaciji, a preko nje ili neposredno svakoj strani ili stranama koje bi mogle biti pogođene, zajedno sa svim pojedinostima o okolnostima, prirodi i količini potopljenih otpadaka ili drugih materija.

Član 9.

Ako neka strana u izuzetno kritičnoj situaciji smatra da se otpaci ili druge materije koje nijesu navedene u čl. 4.2. ovog protokola ne mogu ukloniti na kopnu bez velike opasnosti ili štete, naročito u odnosu na bezbjednost ljudskih života, ugrožena strana će se odmah posavjetovati sa Organizacijom. Organizacija će, poslije konsultacije sa stranama ovog protokola, preporučiti načine uskladištenja ili najpogodnija sredstva za uništenje ili uklanjanje koja su najefikasnija u tim okolnostima. Strana će obavijestiti Organizaciju o mjerama preduzetim u skladu sa preporukama. Strane se obavezuju da će jedna drugoj pružati pomoć u takvim situacijama.

Član 10.

1. Svaka strana će imenovati jedan ili više nadležnih organa:
 - (a) za izdavanje dozvola predviđenih u članu 5. ovog protokola;
 - (b) za vođenje evidencije o vrstama i količinama otpadaka ili drugih materija čije je potapanje dozvoljeno, kao i o mjestu, vremenu i načinu potapanja;
2. Nadležni organi svake strane izdavaće dozvole predviđene u članu 5. ovog protokola za otpatke ili druge materije namijenjene za potapanje:
 - (a) utovarene na njenoj teritoriji;
 - (b) utovarene na brod ili vazduhoplov koji je registrovan na njenoj teritoriji ili plovi pod njenom zastavom, kad je utovar izvršen na teritoriji države koja nije strana ugovornica ovog protokola.

Član 11.

1. Svaka strana će primjenjivati mjere neophodne za sprovođenje ovog protokola:
 - (a) na sve brodove i vazduhoplove koji su registrovani na njenoj teritoriji ili plove pod njenom zastavom;
 - (b) na sve brodove i vazduhoplove koji na njenoj teritoriji vrše utovar otpadaka ili drugih materija, koji treba da se potope;
 - (c) na sve brodove i vazduhoplove za koje se pretpostavlja da vrše potapanje u oblastima koje su u tom pogledu pod njenom jurisdikcijom.

Član 12.

Svaka strana se obavezuje da svojim brodovima i vazduhoplovima za pomorsku inspekciju, kao i ostalim odgovarajućim službama, izda uputstvo o tome da obavještavaju njene nacionalne organe o svim udesima ili situacijama u području Sredozemnog mora koje navode na sumnju da je vršeno ili da će se vršiti potapanje koje je suprotno odredbama ovog protokola. Ako smatra da je to potrebno, ta strana će o tome obavijestiti bilo koju drugu zainteresovanu stranu.

Član 13.

Nijedna odredba ovog protokola ne ograničava pravo bilo koje strane da u skladu sa međunarodnim pravom usvoji i druge mjere za sprečavanje zagađivanja usled potapanja.

Član 14.

1. Redovni sastanci strana ovog protokola održavaće se prilikom redovnih sastanaka strana ugovornica Konvencije koji se organizuju u skladu sa članom 18. Konvencije. Strane ovog protokola mogu takođe održavati i vanredne sastanke u skladu sa članom 18. Konvencije.
2. Dužnosti strana ovog protokola na pomenutim sastancima biće sljedeće:
 - (a) praćenje primjene ovog protokola i razmatranje efikasnosti usvojenih mjera i potreba drugih mjera, posebno u vidu priloga;
 - (b) proučavanje i razmatranje evidencije o dozvolama koje su izdate u skladu sa čl. 5, 6. i 7. ove konvencije, kao i o izvršenim potapanjima;
 - (c) razmatranje i dopuna, po potrebi, bilo kog priloga uz ovaj protokol;
 - (d) obavljanje i drugih zadataka koji mogu biti potrebni radi primjene ovog protokola.
3. Usvajanje amandmana na priloge ovog protokola, u skladu sa članom 17. Konvencije, vršiće se tročetvrtinskom većinom glasova strana.

Član 15.

1. Odredbe Konvencije koje se odnose na bilo koji protokol primjenjivaće se i na ovaj protokol.
2. Poslovnik i finansijski propisi, usvojeni u skladu sa članom 24. Konvencije, primjenjivaće se i na ovaj protokol, osim ako se strane ovog protokola ne dogovore drukčije.

Kao potvrda gore navedenog, niže potpisane strane, propisno ovlašćene od svojih vlada, potpisuju ovaj protokol.

Sačinjeno 16. februara 1976. godine u Barceloni, u jednom primjerku na arapskom, engleskom, francuskom i španskom jeziku, pri čemu su sva četiri teksta podjednako vjerodostojna.

Prilog

Prilikom utvrđivanja kriterijuma kojima se reguliše izdavanje dozvola za potapanje materija u more shodno članu 6. ovog protokola, treba razmotriti sljedeće činioce:

A. KARAKTERISTIKE I SASTAV MATERIJE

1. Ukupna količina i prosječan sastav potopljenih materija (na primjer, godišnje).
2. Agregatno stanje ili oblik (na primjer, u čvrstom, mekom, tečnom ili gasovitom stanju).
3. Osobine: fizičke (na primjer, rastvorljivost i gustina), hemijske i biohemijske (na primjer, potrošnja kiseonika, hranljivi elementi) i biološke (na primjer, prisustvo virusa, bakterija, kvasaca, parazita).
4. Toksičnost.
5. Otpornost: fizička, hemijska i biološka.
6. Nagomilavanje i biološka transformacija u biološku materiju ili talog.

7. Osjetljivost na fizičke, hemijske i biohemijske promjene i interakcija u vodenoj sredini sa drugim rastvorenim organskim i neorganskim materijama.
8. Mogućnost stvaranja mrlja i drugih promjena koji umanjuju komercijalnu vrijednost morskih resursa (riba, mekušaca i ljuskara itd).

B. KARAKTERISTIKE MJESTA POTAPANJA I NAČIN DEPONOVANJA

1. Lokacija (na primjer, koordinate zone potapanja, dubina i udaljenost od obale), položaj u odnosu na druge zone (kao što su zone za rekreaciju, mrešćenje, gajenje riba i ribolov i resursi koji se mogu eksploatirati).
2. Učestalost potapanja u određenom periodu (na primjer, dnevne, nedjeljne, mjesečne količine).
3. Način pakovanja i kontejnerizacije, ukoliko postoji.
4. Početno rastvaranje postignuto predloženim načinom istovara, naročito brzina brodova.
5. Karakteristike širenja (kao što je uticaj struja, plime i vjetera na horizontalno pomjeranje i vertikalno miješanje).
6. Osobine vode (na primjer temperatura, pH, salinitet, stratifikacija, indeksi zagađivanja kiseonika - naročito rastvoreni kiseonik (DO), hemijska potrošnja kiseonika (COD), biološka potrošnja kiseonika (BOD), prisustvo azota u organskom i mineralnom obliku, uključujući amonijak, materije u suspenziji, ostale hranljive materije i produktivnost).
7. Karakteristike dna (na primjer, topografija, geohemijske i geološke karakteristike i biološka produktivnost).
8. Postojanje i uticaj drugih potapanja izvršenih u zoni potapanja (na primjer, prisustvo teških metala i sadržaj organskog ulja).
9. Prilikom izdavanja dozvole za potapanje, strane ugovornice će nastojati da utvrde da li postoji odgovarajuća naučna osnova za ocjenu posljedica takvog potapanja u datoj zoni, u skladu sa gore navedenim odredbama i vodeći računa o sezonskim varijacijama.

C. OPŠTA RAZMATRANJA I OKOLNOSTI

1. Moguće posljedice po rekreacione aktivnosti (na primjer, prisustvo plovećih ili nasukanih materijala, zamućenost, neprijatan miris, obezbojavanje vode i pjena).
2. Moguće posljedice po život morskih organizama, gajenje riba i ljuskara, rezerve riba i ribarstvo, prinose i gajenje algi.
3. Moguće posljedice po ostale vidove korišćenja mora (na primjer, pogoršanje kvaliteta vode za industrijsku upotrebu, podvodna korozija objekata u moru, ometanje plovidbe brodova zbog materijala koji plivaju, ometanje ribolova i plovidbe zbog deponovanja otpadaka ili čvrstih predmeta na morskom dnu i zaštita područja koja su od posebnog značaja za naučne svrhe i za svrhu konzervacije).

Praktične mogućnosti korišćenja alternativnih metoda za obradu, uklanjanje ili uništavanje otpadaka na kopnu ili postupaka koji će smanjiti njihovu štetnost u slučaju njihovog potapanja u more.

**PROTOKOL
O SARADNJI U SPREČAVANJU ZAGAĐIVANJA
SREDOZEMNOG MORA SA BRODOVA I BORBI PROTIV ZAGAĐIVANJA U SLUČAJU UDESA ¹**

Strane ugovornice ovog protokola,

budući da su strane ugovornice Konvencije o zaštiti Sredozemnog mora od zagađivanja, koja je usvojena u Barceloni 16. februara 1976. i dopunjena 10. juna 1995. godine;

u cilju sprovođenja čl. 6. i 9. ove Konvencije;

uviđajući da ozbiljno zagađivanje vode Sredozemnog mora naftom i drugim škodljivim materijama predstavlja opasnost za priobalne države i morsku sredinu;

smatrajući da je za sprečavanje zagađivanja sa brodova i ponašanje u slučaju udesa, bez obzira na to kako je nastao, potrebna saradnja svih priobalnih država Sredozemnog mora;

uviđajući ulogu Međunarodne organizacije za pomorstvo i značaj saradnje u okviru ove organizacije, naročito za usvajanje i razvoj međunarodnih pravila i standarda u cilju sprečavanja, smanjivanja i suzbijanja zagađivanja morske sredine od brodova,

naglašavajući napore koje priobalne države Sredozemnog mora vrše u cilju sprovođenja ovih međunarodnih pravila i standarda,

potvrđujući takođe doprinos Evropske zajednice u sprovođenju međunarodnih standarda u pogledu sigurnosti na moru i sprečavanja zagađivanja sa brodova,

imajući u vidu i značaj saradnje u području Sredozemnog mora na unapređivanju djelotvorne primjene međunarodnih propisa za sprečavanje, smanjivanje i suzbijanje zagađivanja morske sredine od brodova;

uviđajući značaj brze i djelotvorne akcije na državnom, subregionalnom i regionalnom nivou na preduzimanju hitnih mjera za sprečavanje zagađivanja morske sredine ili mogućeg zagađivanja;

primjenjujući načelo predostrožnosti, načelo »zagađivač plaća« i metod ocjene uticaja na sredinu, i koristeći najbolje raspoložive tehnike i najbolje provjerene mjere zaštite sredine, kao što je predviđeno u članu 4. Konvencije;

imajući u vidu odgovarajuće odredbe Konvencije Ujedinjenih nacija o pravu mora, donesene u zalivu Montego 10. decembra 1982, koja je na snazi i čije su potpisnice mnoge priobalne države Sredozemnog mora i Evropska zajednica;

vodeći računa o međunarodnim konvencijama koje se bave naročito pitanjima sigurnosti na moru, sprečavanja zagađivanja od brodova, spremnosti i reakcije u slučajevima zagađivanja, i odgovornosti za štetu nastalu zagađivanjem kao i nadoknade za štetu;

u želji da dalje razvijaju međusobnu pomoć i saradnju u sprečavanju i borbi protiv zagađivanja;

dogovorile su se o sledećem:

Član 1.
DEFINICIJE

Za svrhe ovog protokola:

(a) Izraz »Konvencija« označava Konvenciju za zaštitu Sredozemnog mora od zagađivanja koja je usvojena u Barceloni 16. februara 1976. i dopunjena 10. juna 1995. godine;

¹ Novi protokol je usvojen na Konferenciji ovlašćenih predstavnika (Malta, 24-25. januar, 2002) i on će zamijeniti izvornu verziju protokola. Ovaj novi protokol "Protokol o saradnji u sprečavanju zagađivanja Sredozemnog mora sa brodova i borbi protiv zagađivanja u slučaju udesa" stupio na snagu 2004.

(b) Izraz »slučaj zagađivanja« označava događaj ili niz događaja istog porijekla koji je doveo ili može dovesti do ispuštanja nafte, odnosno opasnih i škodljivih materija i koji predstavlja ili može da predstavlja opasnost za morsku sredinu, ili za obalu ili srodne interese jedne ili više država, i koji zahtijeva hitno djelovanje ili druge vrste neposredne reakcije;

(c) Izraz »opasne i škodljive materije« označava bilo koju materiju, osim nafte, koja će, ukoliko bude izbačena u morsku sredinu, vjerovatno prouzrokovati opasnost za zdravlje čovjeka, izazvati štetu po živa bića i život u morskih organizama, izazvati oštećenje sredstava za rekreaciju ili ometati druge zakonite vidove korišćenja mora.

(d) Izraz »srodni interesi« označava interese jedne priobalne države koji su neposredno ugroženi ili kojima prijete opasnost i koji, između ostalog, obuhvataju sljedeće:

(i) pomorske aktivnosti u priobalnim vodama, lukama i pri ušću, uključujući ribarstvo;

(ii) istorijske i turističke znamenitosti tog područja, uključujući sportove na vodi i rekreacione aktivnosti;

(iii) zdravlje obalskog stanovništva;

(iv) kulturne, estetske, naučne i edukativne vrijednosti područja;

(v) konzervaciju biodiverziteta i održivu upotrebu morskih i priobalnih bioloških resursa;

(e) izraz »međunarodni propisi« označava propise čiji je cilj sprečavanje, smanjivanje i suzbijanje zagađivanja morske sredine sa brodova koji su usvojeni na svjetskom nivou i u saglasnosti sa međunarodnim pravom, pod pokroviteljstvom specijalizovanih agencija Ujedinjenih nacija, a naročito Međunarodne organizacije za pomorstvo.

(f) izraz »regionalni centar« označava »Regionalni centar za reagovanje u hitnim slučajevima zagađivanja Sredozemnog mora« (REMPEC), koji je osnovan rezolucijom 7. koja je usvojena na Konferenciji ovlašćenih predstavnika priobalnih država Sredozemnog regiona o zaštiti Sredozemnog mora u Barceloni 9. februara 1976, kojim upravlja Međunarodna organizacija za pomorstvo i Program Ujedinjenih nacija za zaštitu životne sredine, i čije ciljeve i dužnosti određuju strane ugovornice Konvencije.

Član 2.

PODRUČJE PRIMJENE PROTOKOLA

Područje na koje se ovaj protokol primjenjuje biće područje Sredozemnog mora koje je određeno u članu 1. Konvencije.

Član 3.

OPŠTE ODREDBE

1. Strane ugovornice ovog protokola sarađivaće:

(a) u primjeni međunarodnih propisa za sprečavanje, smanjivanje i suzbijanje zagađivanja morske sredine sa brodova i

(b) u preduzimanju svih neophodnih mjera u slučajevima zagađivanja.

2. Prilikom saradnje, strane će voditi računa o učešću lokalnih organa, nevladinih organizacija i društveno-ekonomskih aktera.

3. Svaka strana u primjeni ovog protokola neće narušavati suverenitet ili jurisdikciju drugih strana ili drugih država. Sve mjere koje strane preduzimaju u primjeni ovog protokola biće u skladu sa međunarodnim pravom.

Član 4.
PLANOVI ZA NEPREDVIĐENE SLUČAJEVE
I DRUGA SREDSTVA ZA SPREČAVANJE I BORBU
PROTIV SLUČAJEVA ZAGAĐIVANJA MORA

1. Strane će nastojati da, bilo pojedinačno, bilo putem bilateralne ili multilateralne saradnje, održavaju i unapređuju planove za nepredviđene slučajeve i druga sredstva za sprečavanje i borbu protiv slučajeva zagađivanja. Ova sredstva obuhvataju naročito opremu, brodove, vazduhoplove i ljudstvo, koji su spremni da djeluju u kritičnim situacijama, usvajanje odgovarajuće zakonske regulative, razvoj ili jačanje sposobnosti reagovanja na slučajeve zagađivanja i imenovanje nacionalnog organa ili više organa zaduženih za primjenu ovog protokola.
2. Strane će takođe preduzimati mjere u saglasnosti sa međunarodnim pravom za sprečavanje zagađivanja u području Sredozemnog mora sa brodova kako bi se obezbijedila djelotvorna primjena odgovarajućih međunarodnih konvencija u tom području u njihovom svojstvu kao države zastave, države luke ili priobalne države i njihove važeće zakonske regulative. One će razvijati nacionalne kapacitete u pogledu primjene ovih međunarodnih konvencija i mogu sarađivati u njihovoj djelotvornoj primjeni putem bilateralnih ili multilateralnih sporazuma.
3. Strane će svake dvije godine obavještavati regionalni centar o mjerama koje preduzimaju u cilju sprovođenja ovog člana. Regionalni centar će stranama dostavljati izvještaj sačinjen na osnovu dobijenih informacija.

Član 5.
STALNI NADZOR

Strane će pojedinačno ili putem bilateralne ili multilateralne saradnje razvijati i vršiti aktivnost praćenja, koja će obuhvatiti područje Sredozemnog mora, kako bi spriječile, otkrile i suzbijale zagađivanje i kako bi osigurale usaglašenost sa važećim međunarodnim propisima.

Član 6.
SARADNJA U AKTIVNOSTIMA SPASAVANJA

U slučaju ispuštanja ili pada u more opasnih i škodljivih materija u ambalaži, uključujući kontejnere, pokretne cistijerne, kamione-cistijerne, vagon-cistijerne i barže, strane će sarađivati, u granicama svojih mogućnosti, na njihovom spasavanju i vađenju iz mora kako bi se smanjila opasnost od zagađivanja morske sredine i priobalnog područja.

Član 7.
DOSTAVLJANJE I RAZMJENA INFORMACIJA

1. Svaka strana se obavezuje da će dostavljati drugim stranama informacije koje se odnose na:
 - (a) odgovarajuću nacionalnu organizaciju ili organe nadležne za borbu protiv zagađivanja mora naftom i drugim opasnim i škodljivim materijama;
 - (b) nadležne nacionalne organe odgovorne za primanje izvještaja o zagađivanju mora naftom i opasnim i škodljivim materijama, kao i za rad na mjerama za pružanje pomoći drugim stranama;
 - (c) nacionalne organe koji su ovlašćeni da u ime države rade na mjerama međusobne pomoći i saradnje sa drugim stranama;
 - (d) nacionalnu organizaciju ili organe nadležne za primjenu stava 2. člana 4, naročito one koji su nadležni za primjenu međunarodnih konvencija i drugih odgovarajućih propisa, one koji su nadležni za prihvatne kapacitete u lukama, kao i one koji su nadležni za praćenje nelegalnog ispuštanja materijala shodno MARPOL-u 73/78;
 - (e) njene propise i druga pitanja koja su direktno vezana za spremnost za reagovanje u slučaju zagađivanja mora naftom i opasnim i škodljivim materijama;

(f) nove načine pomoću kojih se može izbjeći zagađivanje mora naftom i opasnim i škodljivim materijama, nove mjere za borbu protiv zagađivanja, novi tehnološki razvoj u oblasti praćenja i razvoj istraživačkih programa;

2. Strane koje se dogovore da vrše neposrednu međusobnu razmjenu informacija dostavljaju ove informacije regionalnom centru. Centar će obezbijediti da se takve informacije dostavljaju ostalim stranama na recipročnoj osnovi, kao i priobalnim državama u području Sredozemnog mora koje nijesu članice ovog protokola.

3. Strane koje zaključe bilateralne ili multilateralne sporazume u okviru ovog protokola obavijestiće regionalni centar o tim sporazumima, a centar će ih dalje saopštiti ostalim stranama.

Član 8. SAOPŠTAVANJE INFORMACIJA I IZVJEŠTAJA O SLUČAJEVIMA ZAGAĐIVANJA

Strane se obavezuju da usaglašavaju korišćenje sredstava komunikacije kojima raspolažu kako bi sa odgovarajućom brzinom i pouzdanošću obezbijedile prijem, dostavljanje i rasturanje svih izvještaja i hitnih obavještenja koji se odnose na slučajeve zagađivanja. Regionalni centar će biti opremljen neophodnim sredstvima komunikacije koja će mu omogućiti da učestvuje u ovom koordiniranom poduhvatu, a naročito da obavlja zadatke predviđene u članu 12. stav 2. ovog protokola.

Član 9. POSTUPAK IZVJEŠTAVANJA

1. Svaka strana će kapetanima ili drugim odgovornim licima brodova koji plovo pod njenom zastavom i pilotima aviona koji su registrovani na njenoj teritoriji izdavati uputstva zahtijevajući od njih da izvijeste najbržim i najpogodnijim kanalima u datim okolnostima i u mjeri u kojoj se to traži i u skladu sa odgovarajućim odredbama važećih međunarodnih sporazuma, najbližu priobalnu državu i tu stranu:

(a) o svim udesima koji su doveli ili mogu dovesti do ispuštanja u more nafte ili opasnih i škodljivih materija;

(b) o prisustvu, osobinama i količini ispuštene nafte ili opasnih i škodljivih materija, uključujući opasne i škodljive materije u paketima, koji su primijećeni na moru i koji predstavljaju ili će vjerovatno predstavljati prijetnju za morskou sredinu ili obalu ili srodne interese jedne ili više strana;

2. Ne utičući na odredbe člana 20. Protokola, svaka strana će preduzeti odgovarajuće mjere kako bi osigurala da kapetan svakog broda koji plovi u njenim teritorijalnim vodama ispunjava obaveze iz stava 1, tačke (a) i (b) ovog člana i može da zatraži pomoć od regionalnog centra u tom smislu. Ona će obavijestiti Međunarodnu organizaciju za pomorstvo o preduzetim mjerama.

3. Svaka strana će licima koja su zadužena za pomorske luke ili za upotrebu kapaciteta koji su pod njenom jurisdikcijom izdavati uputstva zahtijevajući od njih da je izvijeste, u skladu sa primjenjivim zakonima, o svim udesima koji nastanu ili mogu nastati usljed ispuštanja nafte ili opasnih i štetnih materija.

4. U skladu sa odgovarajućim odredbama Protokola o zaštiti Sredozemnog mora od zagađivanja nastalog usljed istraživanja i iskorišćavanja epikontinentalnog pojasa, morskog dna i podmorja, svaka strana će licima koja su zadužena za konstrukcije koje se nalaze na moru, a koje su pod njenom jurisdikcijom izdavati uputstva zahtijevajući od njih da je izvijeste najbržim i najpogodnijim kanalima u datim okolnostima, i u skladu sa postupkom izvještavanja koji je ona propisala, o svim udesima koji su nastali ili mogu nastati usljed ispuštanja nafte ili opasnih i štetnih materija.

5. U stavovima 1, 3. i 4. ovog člana, izraz »udes« označava događaj u kome se ispunjavaju uslovi opisani u ovim stavovima bez obzira da li se radi o slučaju zagađivanja mora.

6. Ukoliko se desi slučaj zagađivanja mora, podaci prikupljeni u skladu sa stavovima 1, 3. i 4. saopštavaju se regionalnom centru.

7. Obavještenja, prikupljena u skladu sa stavovima 1, 3. i 4. ovog člana, dostavlja bez odlaganja i drugim stranama koje mogu biti pogođene zagađivanjem:

- ili
- (a) strana koja je primila obavještenje, po mogućnosti neposredno ili preko regionalnog centra,
 - (b) regionalni centar.

U slučaju neposrednog obavješćavanja između strana, one će obavijestiti regionalni centar o preduzetim mjerama, a centar će o tome obavijestiti ostale strane.

8. Za obavješćavanje o slučajevima zagađenja koje se zahtijeva u stavovima 6. i 7. ovog člana, strane će koristiti međusobno usaglašeni standardni obrazac koji predloži regionalni centar.

9. Primjenom odredaba stava 7. ovog člana, strane nijesu obavezne da ispune obavezu utvrđenu u članu 9. stav 2. Konvencije.

Član 10. OPERATIVNE MJERE

1. Svaka strana koja se suoči sa slučajem zagađivanja treba da:

(a) izvrši potrebnu procjenu vrste, obima i mogućih posljedica zagađivanja koje zahtijeva hitne mjere, ili, u zavisnosti od slučaja, vrste i približne količine nafte ili opasnih i škodljivih materija, kao i pravca i brzine kretanja slojeva prolivenih materija;

(b) preduzme sve mjere, koje su praktično moguće, kako bi se spriječile, smanjile i u najvećoj mogućoj mjeri otklonile posledice zagađivanja;

(c) odmah obavijesti sve strane koje mogu biti pogođene zagađivanjem o svojoj procjeni i svakoj akciji koju je preduzela ili namjerava da preduzme, uz istovremeno dostavljanje istih obavješćenja regionalnom centru, koji ih prenosi svim ostalim stranama;

(d) i dalje osmatra situaciju sve dok je to moguće i da o tome izvještava u skladu sa članom 9. ovog protokola.

2. U slučajevima kada se preduzima akcija borbe protiv zagađivanja koje potiče sa nekog broda, preduzeće se sve potrebne mjere kako bi se zaštitili:

(a) životi ljudi;

(b) sam brod, pri čemu štetu po životnu sredinu uopšte treba spriječiti ili svesti na minimum.

Svaka strana koja preduzme takvu akciju obavijestiće o tome Međunarodnu organizaciju za pomorstvo bilo neposredno bilo preko regionalnog centra.

Član 11. VANREDNE MJERE NA BRODOVIMA, INSTALACIJAMA NA MORU I U LUKAMA

1. Svaka strana preduzima neophodne mjere kako bi osigurala da brodovi koji plove pod njenom zastavom imaju spreman plan reagovanja u kritičnim situacijama zagađivanja koji se zahtijeva i koji je u skladu sa odgovarajućim međunarodnim propisima.

2. Svaka strana od kapetana brodova koji plove pod njenom zastavom, u slučaju zagađivanja, zahtijeva da se pridržavaju postupaka opisanih u planu reagovanja u kritičnim situacijama koji se nalazi na tom brodu i naročito da obavijeste odgovarajuće organe, na njihov zahtjev, o svim pojedinostima koje se odnose na brod i njegov teret, a koje su bitne za akcije preduzete u skladu sa članom 9, kao i da sarađuju sa tim organima.

3. Bez obzira na odredbe člana 20. protokola, svaka strana preduzima odgovarajuće mjere kako bi osigurala da kapetan svakog broda koji plovi u njenim teritorijalnim vodama ispunjava obavezu iz stava 2. ovog člana i može da zatraži pomoć od regionalnog centra u tom smislu. Ona će obavijestiti Međunarodnu organizaciju za pomorstvo o preduzetim mjerama.

4. Svaka strana zahtijeva da organi ili rukovodioci nadležni za pomorske luke i korišćenje kapaciteta koji su pod njenom jurisdikcijom, ukoliko to smatra potrebnim, imaju planove za postupanje u vanrednim situacijama zagađivanja ili slične aranžmane koji su usaglašeni sa nacionalnim sistemom ustanovljenim u skladu sa članom 4. ovog protokola i odobrenim u skladu sa postupcima koje odredi nadležni nacionalni organ.

5. Svaka strana zahtijeva da rukovodioci nadležni za instalacije na moru koje su pod njenom jurisdikcijom imaju plan postupanja u vanrednim okolnostima za borbu protiv svakog nastalog zagađivanja, koji je usaglašen sa nacionalnim sistemom ustanovljenim u skladu sa članom 4. ovog protokola i odobrenim u skladu sa postupcima koje odredi nadležni nacionalni organ.

Član 12. PRUŽANJE POMOĆI

1. Svaka strana, kojoj je potrebna pomoć u borbi protiv zagađivanja može zatražiti pomoć od drugih strana, neposredno ili preko regionalnog centra, počev najprije od onih strana koje će vjerovatno biti pogođene zagađivanjem. Ta pomoć može se naročito sastojati u savjetima stručnjaka i isporuci ili stavljanju na raspolaganje toj strani potrebnog specijalizovanog osoblja, proizvoda, opreme i plovinih objekata. Strane od kojih se traži pomoć treba da učine sve što je u njihovoj moći da pruže tu pomoć.

2. Ako strane angažovane u nekoj operaciji borbe protiv zagađivanja ne mogu da se slože o organizaciji te operacije, regionalni centar može, uz saglasnost svih uključenih strana, vršiti koordinaciju djelovanja sredstava kojima se te strane koriste.

3. U skladu sa važećim međunarodnim sporazumima, svaka strana dužna je da preduzme neophodne zakonske i administrativne mjere kako bi omogućila:

(a) da brodovi, vazduhoplovi i druga sredstva saobraćaja koja se angažuju u borbi protiv nastalog zagađivanja ili kojima se prevoze ljudi, teret, materijali i oprema koji su potrebni za borbu protiv tog zagađivanja mogu da dođu na njenu teritoriju, da se na njoj koriste i da je napuste;

(b) da ljudi, teret, materijali i oprema iz tačke (a) ovog člana mogu na ekspeditivan način da uđu na njenu teritoriju, prođu kroz nju i da je napuste.

Član 13. NADOKNADA TROŠKOVA PRUŽANJA POMOĆI

1. Ako sporazum o finansijskim aranžmanima koji se odnose na akcije koje strane preduzimaju u borbi protiv slučajeva zagađivanja nije bio zaključen na bilateralnoj ili multilateralnoj osnovi prije nastanka zagađivanja, strane snose troškove svojih odnosnih radnji u borbi protiv zagađivanja u skladu sa stavom 2. ovog člana.

2. (a) Ako je jedna strana preduzela akcije na izričit zahtjev druge strane, strana koja je uputila zahtjev nadoknadiće troškove tih radnji strani koja je pružila pomoć. Ako je zahtjev otkazan, strana koja je uputila zahtjev snosiće nastale troškove strane koja je pružila pomoć.

(b) Ako je neka strana preduzela akcije na svoju sopstvenu inicijativu, ta strana će snositi troškove svojih radnji.

(c) Načela iz tačaka (a) i (b) ovog stava primjenjuju se ukoliko se dotične strane drukčije ne dogovore u svakom pojedinačnom slučaju.

3. Ukoliko nije drukčije dogovoreno, troškovi akcija koje preduzme jedna strana na zahtjev druge strane obračunavaju se na fer način u skladu sa zakonom i postojećom praksom strane koja pruža pomoć u pogledu nadoknade takvih troškova.

4. Strana koja upućuje zahtjev za pomoć i strana koja pruža pomoć saraduju, kad je to prikladno, u okončavanju eventualnog spora usljed podnošenja reklamacije za nadoknadu. U tom cilju, one će razmotriti

postojeće pravne režime. Ako tako zaključen spor ne dozvoljava punu nadoknadu troškova nastalih u operaciji pružanja pomoći, strana koja je uputila zahtjev može da traži od strane koja je pružila pomoć da odustane od nadoknade troškova koji prelaze već nadoknađeni iznos ili da smanje troškove koji su obračunati u skladu sa stavom 3. ovog člana. Ona takođe može da zatraži odlaganje nadoknade tih troškova. Prilikom razmatranja takvog zahtjeva, strane koje pružaju pomoć pažljivo će razmotriti potrebe zemalja u razvoju.

5. Odredbe ovog člana neće se tumačiti na način koji bi ometao ostvarivanje prava strana da od trećih strana izvrše nadoknadu troškova radnji preduzetih u borbi protiv zagađivanja po drugim važećim odredbama i pravilima nacionalnog i međunarodnog prava koje se primjenjuje na jednu ili na drugu stranu uključenu u pružanje pomoći.

Član 14.

PRIHVATNI KAPACITETI U LUKAMA

1. Strane će pojedinačno, bilateralno ili multilateralno preduzeti sve potrebne mjere kako bi osigurali da prihvatni kapaciteti koji ispunjavaju potrebe brodova budu na raspolaganju u njihovim lukama i pristaništima. One će obezbijediti efikasno korišćenje ovih kapaciteta koje neće prouzrokovati neželjena kašnjenja za brodove.

Strane se pozivaju da istraže načine i sredstva za zaračunavanje razumnih troškova za korišćenje tih kapaciteta.

2. Strane će takođe osigurati da budu obezbijeđeni adekvatni prihvatni kapaciteti za brodove koji se koriste u rekreativne svrhe.

3. Strane će preduzeti sve neophodne mjere kako bi osigurali da se prihvatni kapaciteti koriste na efikasan način koji ograničava bilo kakav uticaj odlaganja otpadnih i drugih materija iz tih kapaciteta na morsku sredinu.

4. Strane će preduzeti neophodne mjere kako bi brodovi koji koriste njihove luke dobili ažurne podatke koji su bitni za obaveze koje proističu iz MARPOL-a 73/78 i iz njihove važeće zakonske regulative u ovoj oblasti.

Član 15.

EKOLOŠKI RIZICI POMORSKOG SAOBRAĆAJA

U skladu sa opšte prihvaćenim međunarodnim pravilima i standardima i globalnim mandatom Međunarodne organizacije za pomorstvo, strane će pojedinačno, bilateralno ili multilateralno preduzeti sve neophodne mjere kako bi procijenile ekološke rizike priznatih putnih pravaca koji se koriste u pomorskom saobraćaju i preduzeće sve odgovarajuće mjere u cilju smanjivanja rizika od dešavanja udesa ili ekoloških posljedica takvih udesa.

Član 16.

PRIHVAT BRODOVA U NEVOLJI U LUKAMA I MJESTO SMJEŠTAJA

Strane će definisati nacionalne, subregionalne ili regionalne strategije o prihvatanju brodova koji su u nevolji i predstavljaju prijetnju za morsku sredinu u mjestima za smještaj, uključujući luke. One će u tom cilju sarađivati i obavještavati regionalni centar o usvojenim mjerama.

Član 17.

SUBREGIONALNI UGOVORI

Strane mogu da dogovaraju, razvijaju i održavaju odgovarajuće bilateralne ili multilateralne subregionalne ugovore kako bi omogućile sprovođenje ovog protokola ili njegovih djelova. Na zahtjev zainteresovanih strana, regionalni centar će im, u okviru svojih dužnosti, pružiti pomoć u procesu izrade i sprovođenja ovih subregionalnih ugovora.

Član 18.

SASTANCI

1. Redovni sastanci strana ovog protokola organizovaće se prilikom redovnih sastanaka strana ugovornica konvencije, koji se održavaju u skladu sa članom 18. konvencije. Strane ovog protokola mogu takođe održavati vanredne sastanke predviđene članom 18. konvencije.
2. Strane ovog protokola imaće na sastancima dužnost naročito:
 - (a) da ispituju i razmotre izvještaje regionalnog centra o primjeni ovog protokola i naročito njegovih čl. 4, 7. i 16;
 - (b) da formulišu i usvoje strategije, akcione planove i programe za primjenu ovog protokola;
 - (c) da prate i razmatraju efikasnost ovih strategija, akcionih planova i programa, kao i potrebu usvajanja novih strategija, akcionih planova i programa i da izrade mjere u tom cilju;
 - (d) da vrše i ostale dužnosti koje mogu biti bitne za primjenu ovog protokola.

Član 19.

ODNOS PREMA KONVENCIJI

1. Odredbe konvencije koje se odnose na bilo koji protokol primjenjivaće se i na ovaj protokol.
2. Poslovnik i finansijske odredbe usvojene u skladu sa članom 24. konvencije primjenjivaće se i na ovaj protokol, ukoliko se strane ne dogovore drukčije.

ZAVRŠNE ODREDBE

Član 20.

UTICAJ PROTOKOLA NA DOMAĆE ZAKONSKE PROPISE

U primjeni odredaba ovog protokola, pravo strana da usvoje odgovarajuće strožije domaće mjere ili druge mjere u saglasnosti sa međunarodnim pravom, u vezi sa pitanjima na koja se odnosi ovaj protokol, neće biti ugroženo.

Član 21.

ODNOS PREMA TREĆIM STRANAMA

Strane će, kada je to primjereno, pozvati države koje nijesu potpisnice protokola i međunarodne organizacije na saradnju u primjeni protokola.

Član 22.

POTPISIVANJE

Ovaj protokol je otvoren za potpisivanje u Valeti, Malta, 25. januara 2002. godine i u Madridu od 26. januara 2002. do 25. januara 2003. godine za sve strane ugovornice konvencije.

Član 23.

RATIFIKACIJA, PRIHVATANJE ILI ODOBRAVANJE

Ovaj protokol podliježe ratifikaciji, prihvatanju ili odobravanju. Instrumenti o ratifikaciji, prihvatanju ili odobravanju biće deponovani kod Vlade Španije koja će vršiti dužnosti depozitara.

Član 24.

PRISTUPANJE

Ovaj protokol je otvoren za pristupanje bilo kojoj strani ugovornici konvencije od 26. januara 2003. godine.

Član 25.
STUPANJE NA SNAGU

1. Ovaj protokol stupa na snagu tridesetog dana od dana deponovanja šestog instrumenata o ratifikaciji, prihvatanju ili odobravanju tog protokola ili pristupanja takvom protokolu.
2. Od datuma stupanja na snagu, ovaj protokol će zamijeniti Protokol o saradnji u borbi protiv zagađivanja Sredozemnog mora naftom i drugim štetnim materijama u slučaju udesa iz 1976. godine u odnosima između strana oba ova instrumenta.

**PROTOKOL
O ZAŠTITI SREDOZEMNOG MORA OD ZAGAĐIVANJA
IZ KOPNENIH IZVORA I KOPNENIH AKTIVNOSTI¹**

Strane ugovornice ovog protokola,

budući da su strane ugovornice Konvencije o zaštiti Sredozemnog mora od zagađivanja, koja je usvojena u Barceloni 16. februara 1976. i dopunjena 10. juna 1995. godine;

u cilju sprovođenja člana 4. stav 5. i čl. 8. i 21. ove Konvencije;

imajući u vidu sve veći ekološki pritisak koji je rezultat ljudskih aktivnosti u području Sredozemnog mora, naročito na polju industrijalizacije i urbanizacije, kao i sezonskog povećanja stanovništva u priobalnim područjima usljed turizma;

uviđajući opasnost po morsku sredinu, živa bića i zdravlje ljudi koja potiče od zagađivanja iz kopnenih izvora i aktivnosti kao i ozbiljne probleme koji zbog toga nastaju u mnogim priobalnim vodama i ušćima rijeka na Sredozemnom moru, prvenstveno usled ispuštanja neprerađenih, nedovoljno prerađenih ili neadekvatno odloženog neindustrijskog ili industrijskog otpada koji sadrže materije koje su toksične, nerazgradive i podložne biološkom nagomilavanju;

primjenjujući princip predostrožnosti i princip »zagađivač plaća«, vršeći ocjenu uticaja na životnu sredinu i koristeći najbolje raspoložive tehnike i najbolje provjerene mjere zaštite životne sredine, uključujući tehnologije čiste proizvodnje, predviđene članom 4. konvencije;

priznajući razliku u nivoima razvoja između priobalnih država i vodeći računa o ekonomskim i socijalnim imperativima zemalja u razvoju,

odlučne da, u bliskoj saradnji preduzmu neophodne mjere za zaštitu Sredozemnog mora od zagađivanja iz kopnenih izvora i aktivnosti,

uzimajući u obzir Globalni program djelovanja u zaštiti morske sredine od kopnenih aktivnosti, koji je usvojen u Vašingtonu, D.C., 3. novembra 1995,

dogovorile su se o sledećem:

Član 1.
OPŠTE ODREDBE

Strane ugovornice ovog protokola (u daljem tekstu: »strane«) preduzeće sve odgovarajuće mjere kako bi spriječile, smanjile, suzbile i u najvećoj mogućoj mjeri otklonile zagađivanje u području Sredozemnog mora nastalo usljed izliva iz rijeka, objekata na obali ili kanala, ili bilo kojih drugih kopnenih izvora i aktivnosti na svojim teritorijama, dajući prioritet postepenom prestanku korišćenja sirovina koje su toksične, nerazgradive i podložne biološkom nagomilavanju.

Član 2.
DEFINICIJE

Za svrhe ovog protokola:

(a) Izraz »konvencija« označava Konvenciju o zaštiti Sredozemnog mora od zagađivanja, koja je usvojena u Barceloni 16. februara 1976. i dopunjena 10. juna 1995. godine;

¹ Protokol o kopnenim izvorima usvojen je 17. maja 1980. godine na Konferenciji ovlašćenih predstavnika priobalnih država Sredozemnog regiona o zaštiti Sredozemnog mora od zagađivanja iz kopnenih izvora, koja je održana u Atini. Protokol je stupio na snagu 17. juna 1983.

Izvorni primjerak protokola pretrpio je izmjene i dopune koje su usvojene 7. marta 1996. godine na Konferenciji ovlašćenih predstavnika o Protokolu o zaštiti Sredozemnog mora od zagađivanja iz kopnenih izvora, koja je održana u Sirakuzi. Protokol je stupio na snagu 6. i 7. marta 1976 (UNEP(OCA)/MED IG.7/4). Dopunjeni protokol, zaveden pod nazivom »Protokol o zaštiti Sredozemnog mora od zagađivanja iz kopnenih izvora i aktivnosti«, stupio na snagu 2004.

(b) Izraz »Organizacija« označava instituciju iz člana 17. konvencije.

(c) Izraz »linija razgraničenja slatke i morske vode« označava mjesto u vodenim tokovima na kojem se, u periodu osjeke i niskog nivoa slatkih voda, pojavljuje prilično povećanje saliniteta zbog prisustva morske vode.

(d) Izraz »hidrološki bazen« označava sve vode sliva na teritorijama strana ugovornica, koje otiču u područje Sredozemnog mora koje je određeno u članu 1. konvencije.

Član 3. PODRUČJE PRIMJENE PROTOKOLA

Područje na koje se ovaj protokol primjenjuje (u daljem tekstu: »područje primjene protokola«) je:

(a) područje Sredozemnog mora određeno u članu 1. konvencije;

(b) hidrološki bazen područja Sredozemnog mora;

(c) vode sa kopnene strane osnovnih linija sa kojih se vrši mjerenje širine teritorijalnih voda i koje se protežu, u slučaju vodenih tokova, do linije razgraničenja slatke i slane vode;

(d) pomiješane vode, priobalne slane vode koje uključuju močvare i lagune na obali i podzemne vode koje su povezane sa Sredozemnim morem.

Član 4. PRIMJENA PROTOKOLA

1. Ovaj protokol se primjenjuje na:

(a) izlive koji potiču iz kopnenih stacionarnih i nestacionarnih izvora i aktivnosti na teritoriji strana ugovornica koje mogu da pogode područje Sredozemnog mora posredno ili neposredno. Ovi izlivi uključuju i one koji dopiru do područja Sredozemnog mora, prema definiciji iz člana 3 (a), (c) i (d) ovog protokola, preko odlaganja na obali, rijeka, kanala ili drugih vodenih tokova, uključujući podzemne vodene tokove, ili kroz oticanje ili odlaganje ispod morskog dna gdje postoji pristup sa kopna;

(b) sirovine od zagađujućih supstanci koje se prenose u područje Sredozemnog mora atmosferskim putem iz kopnenih izvora ili aktivnosti na teritoriji strana ugovornica pod uslovima koji su definisani u prilogu III uz ovaj protokol;

2. Ovaj protokol se takođe primjenjuje na zagađujuće izlive iz stalnih konstrukcija na moru koje su pod jurisdikcijom neke strane i koje ne služe u svrhe istraživanja i iskorišćavanja mineralnih resursa epikontinentalnog pojasa i morskog dna i podmorja.

3. Strane pozivaju države koje nijesu strane protokola i koje na svojoj teritoriji imaju djelove hidrološkog bazena područja Sredozemnog mora da sarađuju u primjeni protokola.

Član 5. OPŠTE OBAVEZE

1. Strane se obavezuju da će ukloniti zagađivanje koje potiče iz kopnenih izvora i aktivnosti i naročito prekinuti unošenje materija koje su toksične, otporne i podložne biološkom nagomilavanju i koje su navedene u prilogu I.

2. U tom cilju one će razraditi i sprovesti, pojedinačno ili zajednički, zavisno od okolnosti, nacionalne i regionalne akcione planove i programe, koji sadrže mjere i dinamički plan za njihovu realizaciju.

3. Strane će usvojiti prioritete i dinamički plan za sprovođenje akcionih planova, programa i mjera vodeći računa o elementima koji su sadržani u prilogu I i koji će biti periodično razmatrani.

4. Prilikom usvajanja akcionih planova, programa i mjera, strane će voditi računa, bilo pojedinačno ili zajednički, o najboljim raspoloživim tehnikama i najboljim provjerenim mjerama za zaštitu sredine, koje uključuju, gdje je primjenjivo, tehnologije čiste proizvodnje, vodeći računa o kriterijumima iz priloga IV.

5. Strane će preduzeti preventivne mjere kako bi svele na minimum rizik od zagađivanja prouzrokovanog udesima.

Član 6.

SISTEM DAVANJA OVLAŠĆENJA ILI REGULACIJE

1. Izlivi u područje primjene protokola i ispuštanje u vodu ili vazduh koje dopire do područja Sredozemnog mora, prema definiciji iz člana 3 (a), (c) i (d) ovog protokola, i koje može da ga pogodi, podliježu strogom izdavanju ovlašćenja i regulaciji nadležnih organa strana, vodeći računa o odredbama ovog protokola i priloga II uz protokol, kao i o odgovarajućim odlukama i preporukama sa sastanaka strana ugovornica.

2. U tom cilju, strane će omogućiti da nadležni organi vrše inspekciju sistema kako bi procijenili njihovu usaglašenost sa ovlašćenjima i propisima.

3. Organizacija može, na zahtjev, pružati pomoć stranama u osnivanju novih ili jačanju postojećih struktura nadležnih za kontrolu usaglašenosti sa ovlašćenjima i propisima. Ta pomoć uključuje i posebnu obuku osoblja.

4. Strane utvrđuju odgovarajuće sankcije u slučaju neusaglašenosti sa ovlašćenjima i propisima i staraju se o njihovoj primjeni.

Član 7.

ZAJEDNIČKE SMJERNICE, STANDARDI I KRITERIJUMI

1. Strane će progresivno formulisati i usvajati, u saradnji sa nadležnim međunarodnim organizacijama, zajedničke smjernice i, po potrebi, standarde odnosno kriterijume koji će se odnositi naročito na:

(a) dužinu, dubinu i položaj cjevovoda za izlive iz priobalnog područja, vodeći naročito računa o metodima prethodnog prečišćavanja otpadnih voda;

(b) posebne zahtjeve za otpadne vode koje zahtijevaju poseban tretman;

(c) kvalitet morske vode koja se koristi za specifične namjene i koja je neophodna za zaštitu ljudskog zdravlja, živih bića i ekosistema;

(d) kontrolu i postepenu zamjenu proizvoda, instalacija i industrijskih i ostalih procesa koji prouzrokuju značajno zagađivanje morske sredine;

(e) specifične zahtjeve u pogledu količine ispuštenih materija (navedenih u prilogu I), njihove koncentracije u otpadnim vodama i metodama za njihovo ispuštanje.

2. Bez obzira na odredbe člana 5. ovog protokola, te zajedničke smjernice, standardi, odnosno kriterijumi vodiće računa o lokalnim ekološkim, geografskim i fizičkim karakteristikama, ekonomskoj sposobnosti strana i njihovom potrebom za razvojem, nivou postojećeg zagađivanja i stvarnoj sposobnosti apsorbovanja morske sredine.

3. Akcioni planovi, programi i mjere iz čl. 5. i 15. ovog protokola biće usvojeni vodeći računa, u cilju postepene primjene, o mogućnostima prilagođavanja i promjene namjene postojećih instalacija, ekonomskim mogućnostima strana i njihovoj potrebi za razvojem.

Član 8.

STALNI NADZOR

U okviru odredaba, kao i programa stalnog nadzora predviđenih u članu 12. konvencije, i ukoliko bude potrebno u saradnji sa nadležnim međunarodnim organizacijama, strane će, čim prije budu u mogućnosti izvoditi aktivnosti praćenja i objaviće svoje nalaze u javnosti u cilju:

(a) sistematske ocjene, koliko je to moguće, nivoa zagađenosti duž njihovih obala, naročito u odnosu na one sektore djelatnosti i kategorije materija koje su navedene u prilogu I i periodičnog obavještanja u tom smislu;

(b) ocjene djelotvornosti akcionih planova, programa i mjera ostvarenih u skladu sa ovim protokolom kako bi se u najvećoj mogućoj mjeri uklonilo zagađivanje morske sredine.

Član 9. NAUČNA I TEHNIČKA SARADNJA

U skladu sa članom 13. konvencije, strane će sarađivati na naučnim i tehnološkim poljima koja su u vezi sa zagađivanjem iz kopnenih izvora i aktivnosti, a naročito u istraživanjima unošenja, puteva i efekata zagađivača i razvoja novih metoda za njihovo prečišćavanje, smanjivanje ili eliminaciju, kao i razvoja čistih proizvodnih procesa u tom smislu. U tom cilju, strane će naročito nastojati da:

- (a) vrše razmjenu naučnih i tehničkih informacija;
- (b) koordiniraju svoje istraživačke programe;
- (c) unapređuju pristup ekološki zdravim tehnologijama uključujući tehnologiju čiste proizvodnje, kao i prelazak na ove tehnologije.

Član 10. TEHNIČKA POMOĆ

1. Strane će, neposredno ili uz pomoć nadležnih regionalnih ili drugih međunarodnih organizacija, bilateralno ili multilateralno, sarađivati u cilju formulisanja i, koliko je to moguće, sprovođenja programa pomoći zemljama u razvoju, naročito u oblastima nauke, obrazovanja i tehnologije, kako bi se spriječilo, smanjilo ili, po potrebi postepeno ukinulo unošenje zagađivača iz kopnenih izvora i aktivnosti i njihovi štetni efekti po morsku sredinu.

2. Tehnička pomoć bi naročito obuhvatala obuku naučnog i tehničkog kadra, kao i sticanje, korišćenje i proizvodnju odgovarajuće opreme u tim zemljama i, po potrebi tehnologija čiste proizvodnje, po povoljnim uslovima koji bi se dogovorili između uključenih strana.

Član 11. PREKOGRAIČNO ZAGAĐIVANJE

1. Ako postoji vjerovatnoća da izlivi iz vodenog toka koji teče preko teritorija dvije ili više strana i predstavlja granicu između njih izazovu zagađivanje morske sredine u području primjene protokola, dotične strane se pozivaju da, poštujući odredbe ovog protokola u mjeri u kojoj se na njih odnosi, sarađuju kako bi obezbijedili njegovu punu primjenu.

2. Strana neće biti odgovorna za bilo koje zagađivanje koje potiče sa teritorije države koja nije strana ugovornica. Međutim, pomenuta strana će nastojati da sarađuje sa pomenutom državom kako bi omogućila punu primjenu protokola.

Član 12. RJEŠAVANJE SPOROVA

1. Vodeći računa o članu 28. stav 1. konvencije, ako će kopneno zagađivanje koje potiče sa teritorije jedne strane najvjerovatnije direktno ugroziti interese jedne ili više drugih strana, dotične strane se obavezuju da će, na zahtjev jedne ili više od njih, stupiti u konsultacije kako bi se iznašlo zadovoljavajuće rešenje.

2. Na zahtjev bilo koje od dotičnih strana, to pitanje će se staviti na dnevni red narednog sastanka strana koji se održava u skladu sa članom 14. ovog protokola. Na sastanku se mogu donijeti preporuke u cilju postizanja zadovoljavajućeg rešenja.

Član 13. IZVJEŠTAJI

1. Strane će na sastancima strana ugovornica svake dvije godine, ukoliko se na sastanku strana ugovornica ne odluči drukčije, podnositi izvještaje preko Organizacije, o preduzetim mjerama, postignutim rezultatima i, ukoliko se takav slučaj pojavi, o teškoćama na koje se naišlo u primjeni ovog protokola. Postupak podnošenja ovih izvještaja odrediće se na sastancima strana.

2. Takvi izvještaji će, između ostalog, obuhvatiti:

- (a) statističke podatke o izdatim odobrenjima u skladu sa članom 6. ovog protokola;
- (b) podatke koji su rezultat stalnog nadzora predviđenog članom 8. ovog protokola;
- (c) količine materija koje izazivaju zagađivanje koje su ispuštene sa njihovih teritorija;
- (d) akcione planove, programe i mjere koji su sprovedeni u skladu sa čl. 5, 7. i 15. ovog protokola.

Član 14. SASTANCI

1. Redovni sastanci strana organizovaće se prilikom redovnih sastanaka strana ugovornica konvencije koji se održavaju u skladu sa članom 18. konvencije. Strane takođe mogu održavati vanredne sastanke u skladu sa članom 18. konvencije.

2. Strane ovog protokola će na sastancima imati, između ostalog, sljedeće dužnosti:

- (a) da prate primjenu ovog protokola i razmatraju djelotvornost usvojenih akcionih planova, programa i mjera;
- (b) da revidiraju i dopunjavaju bilo koji prilog uz ovaj protokol, po potrebi;
- (c) da formulišu i usvajaju akcione planove, programe i mjere u skladu sa čl. 5, 7. i 15. ovog protokola;
- (d) da usvajaju, u skladu sa članom 7. ovog protokola, zajedničke smjernice, standarde odnosno kriterijume, u bilo kojoj formi koju strane odaberu;
- (e) da daju preporuke u skladu sa članom 12. stav 2. ovog protokola;
- (f) da razmatraju izvještaje koje strane dostave u skladu sa članom 13. ovog protokola;
- (g) da vrše i sve ostale funkcije koje mogu biti potrebne za primjenu ovog protokola.

Član 15. USVAJANJE AKCIONIH PLANOVA, PROGRAMA I MJERA

1. Na sastancima strana će se, dvotrećinskom većinom glasova, usvajati kratkoročni i srednjoročni regionalni akcioni planovi i programi koji sadrže mjere i dinamički plan za njihovu realizaciju, predviđene u članu 5. ovog protokola.

2. Regionalne akcione planove i programe iz stava 1. ovog člana formulišaće Organizacija, a razmatraće ih i odobravati odgovarajući tehnički organ strana ugovornica u roku od najviše jedne godine nakon stupanja na snagu izmjena i dopuna ovog protokola. Ti regionalni akcioni planovi i programi biće stavljeni na dnevni red narednog sastanka strana radi usvajanja. Isti postupak će se primjenjivati za sve dodatne akcione planove i programe.

3. Mjere i dinamički planovi usvojeni u skladu sa stavom 1. ovog člana sekretarijat će saopštiti svim stranama. Te mjere i dinamički planovi postaju obavezujući 180-og dana od dana obavještanja za one strane koje sekretarijatu nijesu uputile prigovor u roku od 179 dana od dana prijema obavještenja.

4. Strane koje su uputile prigovor u skladu sa prethodnim stavom ovog člana će na sastanku obavijestiti strane o odredbama koje namjeravaju da predlože, s tim što se podrazumijeva da ove strane mogu u bilo kojem trenutku da daju saglasnost na ove mjere ili dinamičke planove.

Član 16. ZAVRŠNE ODREDBE

1. Odredbe konvencije koje se odnose na bilo koji protokol shodno će se primjenjivati i na ovaj protokol.

2. Pravilnik i finansijske odredbe usvojene u skladu sa članom 24. konvencije primjenjivaće se i na ovaj protokol, ukoliko se strane ovog protokola ne dogovore drukčije.

3. Ovaj protokol je otvoren za potpisivanje u Atini od 17. maja 1980. do 16. juna 1980. godine i u Madridu od 17. juna 1980. do 16. maja 1981. godine svim državama koje su pozvane na Konferenciju ovlašćenih predstavnika priobalnih država Sredozemnog regiona o zaštiti Sredozemnog mora od zagađivanja iz kopnenih izvora, koja je održana u Atini od 12. maja do 17. maja 1980. godine. Ona je takođe otvorena za potpisivanje do istih datuma Evropskoj ekonomskoj zajednici i bilo kojoj sličnoj regionalnoj ekonomskoj grupaciji u kojoj je barem jedna članica priobalna država u području Sredozemnog mora, koja vrši nadležnosti u poljima obuhvaćenim ovim protokolom.

4. Ovaj protokol podliježe ratifikaciji, prihvatanju ili odobravanju. Instrumenti ratifikacije, prihvatanja ili odobravanja deponuju se kod vlade Španije, koja vrši dužnosti depozitara.

5. Od 17. maja 1981. godine, ovaj protokol je otvoren za pristupanje zemljama iz stava 3. ovog člana, Evropskoj ekonomskoj zajednici i bilo kojoj grupaciji iz tog stava.

6. Ovaj protokol stupa na snagu tridesetog dana nakon što strane iz stava 3. ovog člana deponuju najmanje šest instrumenata ratifikacije, prihvatanja ili odobravanja protokola, odnosno pristupanja protokolu.

Kao potvrda gore navedenog, niže potpisane strane, propisno ovlašćene od svojih vlada, potpisuju ovaj protokol.

Sačinjeno u Atini, 17. maja 1980. i dopunjeno u Sirakuzi 7. marta 1996. godine, u jednom primjerku na arapskom, engleskom, francuskom i španskom jeziku, pri čemu su sva četiri teksta jednako vjerodostojna.

Prilog I

ELEMENTI KOJE TREBA UZETI U OBZIR U PRIPREMI AKCIONIH PLANOVA, PROGRAMA I MJERA ZA ELIMINACIJU ZAGAĐIVANJA IZ KOPNENIH IZVORA I AKTIVNOSTI

Ovaj prilog sadrži elemente koji će biti uzeti u obzir prilikom izrade akcionih planova programa i mjera za odstranjivanje zagađivanja iz kopnenih izvora i aktivnosti iz čl. 5, 7. i 15. ovog protokola.

Cilj takvih akcionih planova, programa i mjera biće da obuhvate sektore aktivnosti koji su navedeni u dijelu A kao i da obuhvate grupe materija koje su pobrojane u dijelu C, odabrane na osnovu karakteristika navedenih u dijelu B ovog priloga.

Strane treba da utvrde prioritete djelovanja na osnovu relativnog značaja njihovog uticaja na javno zdravlje, životnu sredinu i društveno-ekonomske i kulturne uslove. Ti programi treba da obuhvate stacionarne izvore, nestacionarne izvore i atmosfersko deponovanje.

U izradi akcionih planova programa i mjera strane će, u saglasnosti sa Globalnim programom djelovanja u zaštiti morske sredine od kopnenih aktivnosti, koji je usvojen u Vašingtonu, D.C. 1995. godine, dati prioritet materijama koje su toksične, postojeane i podložne biološkom nagomilavanju, naročito postojećim organskim zagađivačima (POP), kao i obradi i upravljanju otpadnim vodama.

A. SEKTORI AKTIVNOSTI

Prilikom utvrđivanja prioriteta za izradu akcionih planova, programa i mjera za otklanjanje zagađivanja iz kopnenih izvora i aktivnosti, razmatraće se prvenstveno sljedeći sektori aktivnosti (koji nijesu navedeni po redosljedu prioriteta):

1. proizvodnja energije;
2. proizvodnja vještačkih đubriva;
3. proizvodnja i formulacija biocida;
4. farmaceutska industrija;
5. naftne rafinerije;
6. proizvodnja papira i papirne pulpe;
7. proizvodnja cementa;
8. kožarska industrija;
9. industrija metala;
10. rudarstvo;
11. brodogradnja i remont brodova;
12. lučke operacije;
13. tekstilna industrija;
14. elektronska industrija;
15. industrija reciklaže;
16. ostali sektori organske hemijske industrije;
17. ostali sektori neorganske hemijske industrije;
18. turizam;
19. poljoprivreda;
20. stočarstvo;
21. prehrambena industrija;
22. marikultura;
23. prerada i odlaganje opasnih otpadnih materija;
24. prerada i odlaganje otpadnih voda iz domaćinstava;
25. regulisanje čvrstog otpadnog materijala na nivou opština;
26. odvod kanalizacionog mulja;
27. industrija prerade otpadnih materija;
28. spaljivanje otpadnih materija i staranje o njihovim ostacima;
29. radovi koji prouzrokuju fizičke promjene prirodnog stanja obale;

30. transport.

B. KARAKTERISTIKE MATERIJU U SREDINI

U pripremi akcionih planova, programa i mjera, strane treba da vode računa o sljedećim karakteristikama:

1. nerazgradivost;
2. toksičnost ili druga škodljiva svojstva (na primjer, karcinogeno, mutageno, teratogeno);
3. biološko nagomilavanje;
4. radioaktivnost;
5. odnos između koncentracija za koje je zapaženo da imaju efekta i koncentracija kod kojih ne postoji zapažen efekat (NOEC);
6. rizik eutrofiranja antropogenog porijekla;
7. uticaj i rizici po zdravlje;
8. prekogranični značaj;
9. rizik neželjenih promjena u morskom ekosistemu i efekti koji su nepovratni ili trajni;
10. ometanje održive eksploatacije živih bića ili drugih vidova zakonitog korišćenja mora;
11. uticaj na ukus i/ili miris morskih proizvoda koji su namijenjeni za ljudsku potrošnju;
12. uticaj na miris, boju, providnost ili druge karakteristike morske vode;
13. način širenja (tj. količine o kojima se radi, načini korišćenja i vjerovatnoća da će dospjeti u morsku sredinu).

C. KATEGORIJE MATERIJU

Sljedeće kategorije materija i izvori zagađivanja poslužiće kao smjernica u izradi akcionih planova, programa i mjera:

1. organska jedinjenja halogenih elemenata i supstance koje mogu obrazovati takva jedinjenja u morskoj sredini. Prioritet se daje aldrinu, hlordanu, DDT, dieldrinu, dioksinima i furanima, endrinu, heptahloru, heksahlorobenzanu, mireksu, PCB i toksafenu;
2. organska jedinjenja fosfora i supstance koje mogu da formiraju takva jedinjenja u morskoj sredini;
3. organotinska jedinjenja i supstance koje mogu da formiraju takva jedinjenja u morskoj sredini;
4. policiklični aromatski ugljovodonici;
5. teški metali i njihova jedinjenja;
6. korišćena ulja za podmazivanje;
7. radioaktivne supstance, uključujući njihove otpatke, kada njihovo odlaganje nije u skladu sa principima zaštite od radijacije koje su definisale nadležne međunarodne organizacije vodeći računa o zaštiti morske sredine;
8. biocidi i njihovi derivati;

9. patogeni mikroorganizmi;
10. sirova nafta i ugljovodonici naftnog porijekla;
11. cijanidi i fluoridi;
12. deterdženti koji se ne mogu biološki degradirati i druge površinski aktivne supstance koje se ne mogu biološki degradirati;
13. jedinjenja azota i fosfora i drugih supstanci koje mogu da izazovu eutrofikaciju;
14. otpaci (svi nerazgradivi proizvedeni ili prerađeni čvrsti materijali koji se izbacuju, deponuju ili ostavljaju u morskoj ili priobalnoj sredini);
15. izlivi otpadnih materija povišene temperature;
16. jedinjenja kiselina i baza koja mogu narušiti kvalitet vode;
17. netoksične supstance koje imaju nepovoljan uticaj na sadržaj kiseonika u morskoj sredini;
18. netoksične supstance koje mogu ometati bilo koji vid zakonitog korišćenja mora;
19. netoksične supstance koje mogu imati nepovoljan uticaj na fizičke ili hemijske karakteristike morske vode.

Prilog II

ELEMENTI O KOJIMA TREBA VODITI RAČUNA PRILIKOM IZDAVANJA OVLAŠĆENJA ZA ODLAGANJE OTPADNIH MATERIJALA

Prilikom izdavanja ovlašćenja za odlaganje otpadnih materija koje sadrže supstance iz člana 6. ovog protokola, posebno treba voditi računa, zavisno od slučaja, o sljedećim faktorima:

A. KARAKTERISTIKE I SASTAV ODLOŽENOG MATERIJALA

1. Vrsta i veličina stacionarnog ili nestacionarnog izvora (na primjer, industrijski proces);
2. vrsta odloženog materijala (na primjer, porijeklo, prosječan sastav);
3. agregatno stanje odpadaka (na primjer, čvrsto, tečno, muljevito);
4. ukupna količina (odložena zapremina, na primjer, godišnje);
5. obrazac odlaganja (kontinuirano, sa prekidima, sa sezonskim varijacijama itd.);
6. koncentracije u pogledu odgovarajućih sastojaka supstanci koje su navedene u prilogu I i drugih supstanci po potrebi;
7. fizička, hemijska i biohemijska svojstva odloženog otpadnog materijala.

B. KARAKTERISTIKE SASTAVNIH ELEMENATA OTPADNOG MATERIJALA U POGLEDU ŠTETNOSTI

1. Otpornost (fizička, hemijska, biološka) u morskoj sredini;
2. toksičnost i drugi štetni efekti;
3. nagomilavanje u biološkim materijama ili talozima;
4. biohemijska transformacija koja proizvodi štetna jedinjenja;
5. nepovoljan uticaj na sadržaj i ravnotežu kiseonika;

6. podložnost fizičkim, hemijskim i biološkim promjenama i interakcija u vodenoj sredini sa drugim sastojcima morske vode koja može proizvesti štetna biološka ili druga dejstva na bilo koje od vidova korišćenja navedenih u dijelu E ovog priloga;

7. sve ostale karakteristike koje su navedene u prilogu I, dio B.

C. KARAKTERISTIKE LOKACIJE ZA ODLAGANJE I PRIHVATNE SREDINE

1. Hidrografske, meteorološke, geološke i topografske karakteristike priobalnog područja;

2. lokacija i vrsta odlaganja (kanali itd.) i njena povezanost sa drugim područjima (kao što su oblasti za rekreaciju, mrešćenje, uzgajanje riba, za ribolov i uzgajanje ljuskara i mekušaca), kao i drugih odlaganja;

3. početno rastvaranje koje se ostvaruje na mjestu odlaganja u prihvatnu sredinu;

4. karakteristike širenja kao što su djelovanje struja, plime i vjetra na horizontalni prenos i vertikalno miješanje;

5. karakteristike vode koja prima odloženi materijal u pogledu fizičkih, hemijskih, bioloških i ekoloških uslova na mjestu odlaganja;

6. mogućnost prihvatne morske sredine da primi odloženi otpad bez nepoželjnih efekata.

D. RASPOLOŽIVOST TEHNOLOGIJA VEZANIH ZA OTPADNE MATERIJALE

Metodi smanjivanja otpadnog materijala i njegovog odlaganja kad su u pitanju industrijske otpadne vode kao i kanalizacioni odvod iz domaćinstava, treba da se biraju vodeći računa o raspoloživosti i izvodljivosti:

(a) alternativnih procesa obrade;

(b) metoda za ponovno korišćenje ili eliminaciju;

(c) alternativa za odlaganje na kopnu;

(d) odgovarajućih niskozaagađujućih tehnologija;

E. POTENCIJALNO NARUŠAVANJE MORSKIH EKOSISTEMA I VIDOVI KORIŠĆENJA MORSKE VODE

1. Djelovanje na ljudsko zdravlje kroz uticaj zagađenosti na:

(a) jestive morske organizme;

(b) vode za kupanje;

(c) estetiku.

2. Djelovanje na morske ekosisteme, naročito živa bića, vrste koje su pred istrebljenjem i kritična staništa.

3. Djelovanje na ostale vidove zakonitog korišćenja mora.

Prilog III

USLOVI PRIMJENE NA ZAGAĐIVANJE KOJE SE PRENOSI ATMOSFERSKIM PUTEM

U ovom prilogu se definišu uslovi primjene ovog protokola na zagađivanje iz kopnenih izvora koje se prenosi atmosferskim putem u smislu čl. 4.1 (b) ovog protokola.

1. Ovaj protokol se primjenjuje na zagađivanje putem ispuštanja u atmosferu pod sljedećim uslovima:
 - (a) kada se ispuštena supstanca prenosi ili bi mogla da bude prenesena u područje Sredozemnog mora pod vladajućim meteorološkim uslovima;
 - (b) kada je unos supstanci u područje Sredozemnog mora opasno za životnu sredinu u pogledu količina iste supstance koje dopijevaju u ovo područje drugim načinima.
2. Ovaj protokol se takođe primjenjuje na zagađivanje putem ispuštanja u atmosferu koje pogađa područje Sredozemnog mora iz kopnenih izvora u okviru teritorija strana i iz fiksnih konstrukcija na moru, u smislu odredaba člana 4.2 ovog protokola.
3. U slučaju zagađivanja područja Sredozemnog mora iz kopnenih izvora atmosferskim putem, odredbe čl. 5. i 6. ovog protokola će se progresivno primjenjivati na odgovarajuće supstance i izvore navedene u prilogu I ovog protokola kao što bude dogovoreno među stranama.
4. U zavisnosti od uslova koji su navedeni u stavu 1 ovog priloga, odredbe člana 7.1. ovog protokola takođe se primjenjuju na:
 - (a) odlaganje – u pogledu količine i brzine odlaganja – supstanci koje su emitovane u atmosferu, na osnovu informacija koje strane ugovornice imaju o lokaciji i rasprostranjenosti izvora vazdušnog zagađivanja;
 - (b) sadržaj opasnih supstanci u gorivu i sirovinama;
 - (c) efikasnost tehnologija za kontrolu zagađenosti vazduha i efikasnije procese proizvodnje i sagorijevanja goriva;
 - (d) primjenu opasnih supstanci u poljoprivredi i šumarstvu.
5. Odredbe priloga II uz ovaj protokol primjenjuju se na zagađivanje atmosferskim putem kad god je to primjereno. Praćenje zagađenosti vazduha i pravljenje modela uz primjenu prihvatljivih uobičajenih faktora emisije i metodologija vrše se prilikom procjene atmosferskog deponovanja supstanci, kao i popisivanja količina i nivoa emisije zagađivača u atmosferu iz kopnenih izvora.
6. Svi članovi, uključujući njihove djelove u ovom protokolu, koji nijesu pomenuti u stavovima od 1. do 5. ovog priloga jednako će se primjenjivati na zagađivanje iz kopnenih izvora koje se prenosi atmosferskim putem kad god je to primjenjivo i zavisno od uslova iz stava 1. ovog priloga.

Prilog IV

KRITERIJUMI ZA ODREĐIVANJE NAJBOLJIH RASPOLOŽIVIH TEHNIKA I NAJBOLJIH PROVJERENIH MJERA ZAŠTITE ŽIVOTNE SREDINE

A. NAJBOLJE RASPOLOŽIVE TEHNIKE

1. Upotrebom najboljih raspoloživih tehnika treba da se naglasi upotreba nezagađujuće tehnologije, ukoliko je moguće.
2. Izraz »najbolje raspoložive tehnike« označava najnoviji (najmoderniji) razvitak procesa, objekata ili metoda rada koji ukazuju na praktičnost određene mjere u ograničavanju ispusta, emisija i otpadaka. U utvrđivanju da li neka grupa procesa, objekata i metoda rada predstavlja najbolje moguće tehnike u opštim ili pojedinačnim slučajevima, posebnu pažnju treba posvetiti sljedećem:
 - (a) komparativnim procesima, objektima ili metodima rada koji su nedavno sa uspjehom isprobani;
 - (b) tehnološkim naprecima i promjenama u naučnim saznanjima i shvatanjima;
 - (c) ekonomskoj izvodljivosti tih tehnika;
 - (d) rokovima za instaliranje kako u novim tako i u postojećim pogonima;

(e) prirodi i obimu dotičnih ispuštanja i emitovanja.

3. Dakle, slijedi da će se »najbolje raspoložive tehnike« za određeni proces vremenom mijenjati u svjetlu tehnoloških dostignuća, ekonomskih i socijalnih faktora, kao i promjena u naučnim saznanjima i shvatanjima.

4. Ukoliko manje ispuštanje i emitovanje usljed upotrebe najboljih raspoloživih tehnika ne dovede do ekološki prihvatljivih rezultata, moraju se primijeniti dodatne mjere.

5. Izraz »tehnike« obuhvata i primijenjenu tehnologiju i način na koji su instalacije projektovane, izgrađene, održavane, korišćene i razmontirane.

B. NAJBOLJE PROVJERENE MJERE ZA ZAŠTITU SREDINE

6. Izraz »najbolje provjerene mjere za zaštitu sredine« označava primjenu najpodesnije kombinacije mjera i strategija ekološke kontrole. Prilikom vršenja izbora za pojedinačne slučajeve, mora se uzeti u obzir barem sljedeći gradirani spektar mjera:

(a) informisanje i edukacija javnosti i korisnika o ekološkim posljedicama izbora određenih aktivnosti i izbora proizvoda, njihove upotrebe i konačnog odlaganja;

(b) razvoj i primjena dobrog ekološkog ponašanja koje obuhvata sve aspekte aktivnosti u životu jednog proizvoda;

(c) obavezno korišćenje etiketa pomoću kojih se korisnici obavještavaju o ekološkim rizicima tog proizvoda, njegove upotrebe i konačnog odlaganja;

(d) mogućnost uštede resursa, uključujući energiju;

(e) stavljanje sistema za prikupljanje i odlaganje na raspolaganje javnosti;

(f) izbjegavanje upotrebe opasnih supstanci ili proizvoda i generisanja opasnih otpadaka;

(g) reciklaža, povraćaj i ponovna upotreba;

(h) primjena ekonomskih instrumenata na aktivnosti, proizvode ili grupe proizvoda;

(i) uspostavljanje sistema za izdavanje dozvola, uključujući čitav niz restrikcija ili zabrana.

7. U utvrđivanju koja kombinacija mjera predstavlja najbolju provjerenu mjeru zaštite sredine, u opštim ili pojedinačnim slučajevima, posebnu pažnju treba posvetiti sljedećem:

(a) ekološkim rizicima proizvoda i njegove proizvodnje, upotrebe i konačnog odlaganja;

(b) supstituciji aktivnostima ili supstancama koje su manji zagađivači;

(c) obimu upotrebe;

(d) potencijalnoj ekološkoj koristi ili šteti od zamijenjenih materijala ili aktivnosti;

(e) napretku i promjenama u naučnim saznanjima i shvatanjima;

(f) vremenskim rokovima za realizaciju;

(g) društvenim i ekonomskim implikacijama.

8. Prema tome, slijedi da će se najbolje provjerene mjere za određeni izvor vremenom mijenjati u svijetlu tehnološkog napretka, ekonomskih i drugih faktora, kao i promjena u naučnim saznanjima i shvatanjima.

9. Ukoliko smanjivanje unošenja usljed primjene najboljih provjerenih mjera zaštite ne dovede do ekološki prihvatljivih rezultata, moraju se primijeniti dodatne mjere i izvršiti redefinicija najbolje provjerene mjere.

**PROTOKOL
O PODRUČJIMA POD POSEBNOM ZAŠTITOM I
BIODIVERZITETU SREDOZEMLJA¹**

Strane ugovornice ovog protokola,

budući da su strane ugovornice Konvencije o zaštiti Sredozemnog mora od zagađivanja, koja je usvojena u Barceloni 16. februara 1976. godine,

svjesne velikog uticaja ljudskih aktivnosti na stanje morske sredine i priobalnog područja i uopšte na ekosisteme područja u kojima preovlađuju karakteristike Sredozemlja,

naglašavajući značaj zaštite i, po potrebi, unapređenja stanja prirodnog i kulturnog nasleđa Sredozemlja, naročito kroz ustanovljavanje područja pod posebnom zaštitom, kao i kroz zaštitu i konzervaciju ugroženih vrsta,

imajući u vidu instrumente koje je usvojila Konferencija Ujedinjenih nacija o životnoj sredini i razvoju i naročito Konvenciju o biodiverzitetu (Rio de Žaneiro, 1992),

svjesni da ukoliko postoji prijetnja od značajnog smanjivanja ili gubitka biodiverziteta, nedostatak pune naučne izvjesnosti ne treba uzimati kao razlog za odlaganje mjera u cilju izbjegavanja ili svođenja na minimum te prijetnje,

imajući u vidu da sve strane ugovornice treba da sarađuju u očuvanju, zaštiti i obnavljanju zdravlja i integriteta ekosistema i da one u tome imaju zajedničke, ali različite odgovornosti,

dogovorile su se o sljedećem:

DIO I
OPŠTE ODREDBE

Član 1.
DEFINICIJE

Za svrhe ovog protokola:

(a) izraz »konvencija« označava Konvenciju o zaštiti Sredozemnog mora od zagađivanja, koja je usvojena u Barceloni 16. februara 1976. i dopunjena u Barceloni 1995. godine;

(b) izraz »biodiverzitet« označava varijabilnost među živim organizmima iz svih izvora uključujući, između ostalog, zemaljske, morske i druge vodene ekosisteme i ekološke komplekse čiji su oni dio; ovo uključuje diverzitet u okviru vrsta, između vrsta i diverzitet ekosistema;

(c) izraz »ugrožene vrste« označava sve vrste koje su u opasnosti od istrebljenja u okviru cijele ili dijela te vrste;

(d) izraz »endemske vrste« označava one vrste koje su ograničene na određeno geografsko područje;

¹ Protokol o područjima pod posebnom zaštitom i biodiverzitetu Sredozemlja usvojen je 10. juna 1995, na Konferenciji ovlašćenih predstavnika o zaštiti Sredozemnog mora od zagađivanja i njenim protokolima, koja je održana u Barceloni. Ovaj protokol, koji zamjenjuje Protokol o područjima Sredozemnog mora koja su pod posebnom zaštitom iz 1982. u skladu sa njegovim članom 32, stupio je na snagu 12. decembra 1999. godine.

Prilozi uz protokol usvojeni su 24. novembra 1996. na sastanku ovlašćenih predstavnika o priložima uz Protokol o područjima pod posebnom zaštitom i biodiverzitetu Sredozemlja, koji je održan u Monaku.

(e) izraz »vrste koje su pred istrebljenjem« označava sve vrste koje će se vjerovatno istrijebiti u doglednoj budućnosti u okviru cijele ili dijela te vrste i čiji opstanak nije vjerovatan ukoliko nastave da djeluju faktori koji prouzrokuju pad u njihovoj brojnosti ili degradaciju njihovih staništa;

(f) izraz »stanje očuvanosti vrste« označava zbir uticaja koji djeluju na jednu vrstu, a koji može da se odrazi na njenu dugoročnu rasprostranjenost i broj;

(g) izraz »strane« označava strane ugovornice ovog protokola;

(h) izraz »Organizacija« označava organizaciju iz člana 2. konvencije;

(i) izraz »centar« označava Regionalni centar djelovanja za područja pod posebnom zaštitom.

Član 2. GEOGRAFSKO PODRUČJE

1. Područje na koje se ovaj protokol primjenjuje je područje Sredozemnog mora čije su granice definisane u članu 1. konvencije. Ono takođe uključuje:

- morsko dno i podmorje;
- vode, morsko dno i podmorje na kopnenoj strani osnovne linije sa koje se mjeri širina teritorijalnih voda i koja se proteže, kada je riječ o vodenim tokovima, do linije razgraničenja slatke i morske vode;
- kopnena priobalna područja koja odredi svaka od strana, uključujući površine pod močvarama.

2. Nijedna odredba iz ovog protokola niti akt usvojen na osnovu ovog protokola neće nepovoljno uticati na prava, sadašnje i buduće zahtjeve ili pravna mišljenja bilo koje države u vezi sa pravom mora, a naročito prirodom i prostiranjem teritorijalnih voda, razgraničenjem teritorijalnih voda između država na suprotnim ili susjednim obalama mora, slobodom plovljenja po pučini, pravom i modalitetima prolaska kroz moreuze koji se koriste za međunarodne plovidbe i pravom slobodnog prelaska preko teritorijalnih voda, kao i prirodom i obimom jurisdikcije priobalne države, države zastave i države luke.

3. Nijedan akt ili aktivnost preduzeti na osnovu ovog protokola neće predstavljati osnov za zahtijevanje ili prisvajanje nacionalnog suvereniteta ili ili jurisdikcije ili osporavanje bilo kojeg zahtjeva na nacionalni suverenitet ili jurisdikciju.

Član 3. OPŠTE OBAVEZE

1. Svaka strana će preduzeti neophodne mjere kako bi:

(a) zaštitila, očuvala i vodila na održiv i ekološki zdrav način oblasti od posebne prirodne ili kulturne vrijednosti, a naročito ustanovljavanjem područja pod posebnom zaštitom;

(b) zaštitila, očuvala i pratila ugrožene vrste flore i faune, odnosno, vrste koje su pred istrebljenjem.

2. Strane će, neposredno ili preko nadležnih međunarodnih organizacija, sarađivati u očuvanju i održivoj upotrebi biodiverziteta u oblasti na koju se primjenjuje ovaj protokol.

3. Strane će identifikovati i popisati komponente biodiverziteta koje su važne za njegovo očuvanje i održivu upotrebu.

4. Strane će usvojiti strategije, planove i programe za očuvanje biodiverziteta i održivu upotrebu morskih i priobalnih bioloških resursa i uključice ih u svoje odgovarajuće sektorske i međusektorske politike.

5. Strane će pratiti komponente biodiverziteta iz stava 3. ovog člana, identifikovaće procese i kategorije aktivnosti koje imaju ili vjerovatno mogu imati značajan nepovoljan uticaj na očuvanje i održivu upotrebu biodiverziteta, i pratiće njihove efekte.

6. Svaka strana će primjenjivati mjere predviđene ovim protokolom ne ugrožavajući pri tom suverenitet ili jurisdikciju ostalih strana ili ostalih država. Sve mjere koje jedna strana preduzima u sprovođenju ovih mjera biće u skladu sa međunarodnim pravom.

DIO II
OBLASTI ZAŠTITE

ODJELJAK 1 – OBLASTI POD POSEBNOM ZAŠTITOM

Član 4.
CILJEVI

Cilj oblasti pod posebnom zaštitom je da se očuvaju:

- (a) reprezentativne vrste priobalnih i morskih ekosistema adekvatne veličine kako bi se osigurala njihova dugoročna održivost i sačuvao njihov biodiverzitet;
- (b) staništa koja su u opasnosti od nestanka u njihovoj prirodnoj rasprostanjenosti na Sredozemlju ili koja imaju smanjenu prirodnu rasprostranjenost kao posljedica smanjenja njihove brojnosti ili teritorijalne ograničenosti;
- (c) staništa koja su od presudnog značaja za opstanak, razmnožavanje i oporavak ugroženih ili endemskih vrsta flore i faune, odnosno vrsta koje su pred istrebljenjem;
- (d) mjesta od naročitog značaja zbog svog naučnog, estetskog, kulturnog ili edukativnog aspekta.

Član 5.
USTANOVLJAVANJE OBLASTI POD POSEBNOM ZAŠTITOM

1. Svaka strana može da ustanovi oblasti pod posebnom zaštitom u morskim i priobalnim zonama koje su pod njenim suverenitetom ili jurisdikcijom.
2. Ukoliko neka strana ima namjeru da, u području koje je pod njenim suverenitetom ili nacionalnom jurisdikcijom, ustanovi oblast pod posebnom zaštitom koja se nalazi uz samu granicu ili zonu koja je pod suverenitetom ili nacionalnom jurisdikcijom neke druge strane, nadležni organi dviju strana će nastojati da sarađuju, u cilju postizanja sporazuma o mjerama koje treba preduzeti, i ispitaće, između ostalog, mogućnost da druga strana ustanovi odgovarajuću oblast pod posebnom zaštitom ili usvoji druge odgovarajuće mjere.
3. Ukoliko neka strana ima namjeru da u području koje je pod njenim suverenitetom ili nacionalnom jurisdikcijom, ustanovi oblast pod posebnom zaštitom koja se nalazi uz samu granicu ili zonu koja je pod suverenitetom ili nacionalnom jurisdikcijom države koja nije strana ovog protokola, strana će nastojati da sarađuje sa tom državom na način opisan u prethodnom stavu.
4. Ukoliko država koja nije članica ovog protokola ima namjeru da ustanovi oblast pod posebnom zaštitom koja se nalazi uz samu granicu ili zonu koja je pod suverenitetom ili nacionalnom jurisdikcijom strane ovog protokola, ta strana će nastojati da sarađuje sa tom državom na način opisan u stavu 2. ovog člana.

Član 6.
MJERE ZAŠTITE

Strane će, u skladu sa međunarodnim pravom i vodeći računa o karakteristikama svake oblasti pod posebnom zaštitom, preduzeti potrebne mjere zaštite, a naročito:

- (a) jačanje primjene drugih protokola uz konvenciju i drugih relevantnih sporazuma u kojima su one strane;
- (b) zabrana potapanja ili odlaganja otpadaka i drugih materija koje će vjerovatno posredno ili neposredno narušiti integritet oblasti pod posebnom zaštitom;

- (c) regulisanje prolaska brodova i svakog zaustavljanja ili usidranja;
- (d) regulisanje uvođenja bilo kojih vrsta koje nijesu autohtone u datoj oblasti koja je pod posebnom zaštitom, ili genetski modifikovanih vrsta, kao i uvođenje ili ponovno uvođenje vrsta koje su prisutne ili su bile prisutne u oblasti pod posebnom zaštitom;
- (e) regulisanje ili zabrana bilo kakve aktivnosti koja uključuje istraživanje ili modifikaciju zemljišta ili eksploataciju podmorja kopnenog dijela, morskog dna ili podmorja;
- (f) regulisanje svih naučnoistraživačkih aktivnosti;
- (g) regulisanje ili zabrana ribolova, lova, odvođenja životinja i branja biljaka ili njihovog uništavanja, kao i trgovine životinjama, djelovima životinja, biljem, djelovima biljaka, koje potiču sa oblasti pod posebnom zaštitom;
- (h) regulisanje i po potrebi zabrana svake druge aktivnosti ili radnje koja može da naruši ili poremeti vrste ili koja može da dovede u opasnost stanje konzervisanosti ekosistema ili vrsta ili bi mogla da naruši prirodne ili kulturne karakteristike oblasti pod posebnom zaštitom;
- (i) bilo koje druge mjere čiji je cilj očuvanje ekoloških i bioloških procesa i pejzažnih vrijednosti.

Član 7.

PLANIRANJE I UPRAVLJANJE

1. Strane će, u skladu sa odredbama međunarodnog prava, usvojiti mjere planiranja, upravljanja, nadgledanja i praćenja za oblasti koje su pod posebnom zaštitom.
2. Te mjere treba da za svaku od oblasti pod posebnom zaštitom obuhvate:
 - (a) izradu i usvajanje plana upravljanja kojim se preciziraju primjenjivi pravni i institucionalni okvir i mjere upravljanja i zaštite;
 - (b) kontinuirano praćenje ekoloških procesa, staništa, populacione dinamike, pejzaža, kao i uticaja ljudskih aktivnosti;
 - (c) aktivno uključivanje lokalnih zajednica i stanovništva, prema potrebi, u upravljanje oblastima pod posebnom zaštitom, uključujući pružanje pomoći lokalnim stanovnicima koji mogu biti pogođeni formiranjem takvih oblasti;
 - (d) usvajanje mehanizama za finansiranje unapređenja i upravljanja oblastima pod posebnom zaštitom, kao i razvoj aktivnosti kojima se obezbjeđuje da to upravljanje bude usklađeno sa ciljevima ovih oblasti;
 - (e) regulisanje aktivnosti koje su usklađene sa ciljevima zbog kojih je formirana oblast pod posebnom zaštitom i sa uslovima odgovarajućih dozvola;
 - (f) obuka rukovodilaca i kvalifikovanog tehničkog osoblja kao i razvoj odgovarajuće infrastrukture.
3. Strane će obezbijediti da u nacionalnim planovima djelovanja u vanrednim okolnostima budu ugrađene mjere za reagovanje na udese koji bi mogli nanijeti štetu ili predstavljati prijetnju oblastima pod posebnom zaštitom.
4. Ukoliko se formiraju oblasti pod posebnom zaštitom koje obuhvataju i kopnene i morske površine, strane će nastojati da obezbijede koordinaciju u upravljanju i vođenju oblasti pod posebnom zaštitom kao cjeline.

ODJELJAK 2 - OBLASTI POD POSEBNOM ZAŠTITOM KOJE SU OD ZNAČAJA ZA SREDOZEMLJE

Član 8.

FORMIRANJE LISTE OBLASTI POD POSEBNOM ZAŠTITOM KOJE SU OD ZNAČAJA ZA SREDOZEMLJE

1. U cilju unapređenja saradnje u upravljanju i očuvanju prirodnih oblasti, kao i u zaštiti vrsta koje su pred istrebljenjem i njihovih staništa, strane će sastaviti »Listu oblasti pod posebnom zaštitom koje su od značaja za Sredozemlje«, u daljem tekstu »Lista SPAMI«.

2. Lista SPAMI može da obuhvati mjesta:

- koja su od značaja za očuvanje komponenti biodiverziteta u Sredozemlju;
- koja sadrže ekosisteme specifične za oblast Sredozemlja ili ugroženih vrsta;
- koje su od posebnog značaja sa naučnog, estetskog, kulturnog ili edukativnog aspekta.

3. Strane se slažu:

(a) da priznaju poseban značaj ovih oblasti za Sredozemlje;

(b) da poštuju mjere koje se odnose na oblasti pod posebnom zaštitom koje su od značaja za Sredozemlje i da ne dozvole niti preduzmu bilo kakve aktivnosti koje bi mogle biti suprotne ciljevima zbog kojih su ove oblasti i formirane.

Član 9.

POSTUPAK ZA FORMIRANJE I ULAZAK NA LISTU OBLASTI POD POSEBNOM ZAŠTITOM KOJA SU OD ZNAČAJA ZA SREDOZEMLJE

1. Oblasti pod posebnom zaštitom koje su od značaja za Sredozemlje mogu se formirati, u skladu sa procedurom predviđenom u stavovima od 2. do 4. ovog člana, u: (a) morskim i priobalnim zonama koje su pod suverenitetom i jurisdikcijom strana; (b) zonama koje su djelimično ili u cjelosti na pučini.

2. Prijedlog za ulazak na listu mogu da dostave:

(a) dotična strana, ukoliko se oblast nalazi u već razgraničenoj zoni, nad kojom ona ima suverenitet ili jurisdikciju;

(b) dvije ili više dotičnih susjednih strana, ukoliko se oblast, djelimično ili u cjelosti, nalazi na pučini;

(c) dotične susjedne strane u područjima gdje granice nacionalnog suvereniteta ili jurisdikcije još uvijek nijesu definisane.

3. Strane koje daju predloge za ulazak na listu SPAMI dostaviće centru uvodni izvještaj sa obavještenjima o geografskoj lokaciji te oblasti, njenim fizičkim i ekološkim karakteristikama, njenom pravnom statusu, planovima za njeno upravljanje i sredstvima za njihovo sprovođenje, kao i izjavu kojom se opravdava njen značaj za Sredozemlje:

(a) kada se prijedlog formuliše u skladu sa tačkama 2 (b) i 2 (c) ovog člana, dotične susjedne strane će se dogovarati jedna sa drugom kako bi osigurale da predložene mjere zaštite i regulisanja budu konzistentne, isto kao i sredstva za njihovo sprovođenje;

(b) prijedlozi koji se daju u skladu sa stavom 2. ovog člana sadržaće mjere zaštite i upravljanja koje se odnose na tu oblast kao i sredstva za njihovo sprovođenje.

4. Postupak za unošenje predložene oblasti na listu je sledeći:

(a) za svaku oblast prijedlog se dostavlja kontakt licu na nacionalnom nivou, koje ispituju njenu usklađenost sa zajedničkim smjernicama i kriterijumima usvojenim u skladu sa članom 16. ovog protokola;

(b) ako je prijedlog sačinjen u skladu sa tačkom 2 (a) ovog člana usklađen sa smjernicama i zajedničkim kriterijumima, Organizacija će, nakon ocjene, na sastanku obavijestiti strane, koje će odlučiti da unesu tu oblast na listu SPAMI;

(c) ako je prijedlog sačinjen u skladu sa tačkama 2 (b) i 2 (c) ovog člana usklađen sa smjernicama i zajedničkim kriterijumima, Centar će to prenijeti Organizaciji koja će, na sastanku, informisati strane. Odluka o unošenju oblasti na listu SPAMI donosi se konsenzusom strana ugovornica, koje takođe daju saglasnost na mjere upravljanja koje se odnose na tu oblast.

5. Strane koje su predložile unošenje oblasti na listu sprovodiće mjere zaštite i konzervacije navedene u svojim prijedlozima u skladu sa stavom 3. ovog člana. Strane ugovornice obavezuju se da se pridržavaju tako utvrđenih pravila. Centar će obavijestiti nadležne međunarodne organizacije o listi i o mjerama koje su preduzete u oblastima pod posebnom zaštitom koje su od značaja za Sredozemlje.
6. Strane mogu da izmijene listu SPAMI. U tom cilju će Centar izraditi izvještaj.

Član 10.
PROMJENE U STATUSU OBLASTI POD POSEBNOM ZAŠTITOM
KOJE SU OD ZNAČAJA ZA SREDOZEMLJE

Odluke o promjenama u razgraničenju ili pravnom statusu oblasti pod posebnom zaštitom koja je od značaja za Sredozemlje ili otkazivanje takve oblasti, u cjelini ili djelimično, ne mogu se donositi ukoliko ne postoje važni razlozi za to, vodeći računa o potrebi očuvanja životne sredine i izvršavanja obaveza utvrđenih ovim protokolom i sprovede se postupak koji je sličan postupku formiranja oblasti pod posebnom zaštitom koja je od značaja za Sredozemlje i njenog unošenja na listu.

DIO III
ZAŠTITA I OČUVANJE VRSTA

Član 11.
NACIONALNE MJERE ZA ZAŠTITU I OČUVANJE VRSTA

1. Strane će upravljati vrstama flore i faune kako bi ih održale u povoljnom stanju očuvanosti.
2. Strane će, u zonama pod svojim suverenitetom ili nacionalnom jurisdikcijom, identifikovati i sastaviti liste vrsta flora i faune koje su ugrožene ili pred istrebljenjem i takvim vrstama dodijeliti zaštićeni status. Strane će regulisati i, po potrebi, zabraniti aktivnosti koje imaju nepovoljan uticaj na takve vrste ili njihova staništa i sprovede mjere upravljanja, planiranja i druge mjere kako bi osigurale povoljno stanje očuvanosti tih vrsta.
3. U pogledu zaštićenih vrsta faune, strane će suzbijati i, po potrebi, zabraniti:
 - (a) odvođenje, posjedovanje ili ubijanje (uključujući u najvećoj mogućoj mjeri slučajno odvođenje, posjedovanje ili ubijanje), komercijalnu trgovinu, prevoz i izlaganje u komercijalne svrhe ovih vrsta, njihovih jaja, djelova ili proizvoda;
 - (b) u mjeri u kojoj je moguće, uznemiravanje divljih vrsta faune, naročito u periodu parenja, inkubacije, hibernacije ili seljenja, kao i drugim periodima biološkog stresa.
4. Osim mjera koje su navedene u prethodnom stavu, strane će koordinirati napore, kroz bilateralne ili multilateralne radnje, uključujući, po potrebi, sporazume o zaštiti i oporavku vrsta koje se sele, a čije se kretanje proteže u oblast na koju se primjenjuje ovaj protokol.
5. U pogledu zaštićenih vrsta flore i njihovih djelova i proizvoda, strane će regulisati i, po potrebi, zabraniti sve vidove uništenja i uznemiravanja, uključujući branje, sakupljanje, obrezivanje, vađenje iz korijena, posjedovanje, komercijalni promet ili prevoz i izlaganje u komercijalne svrhe takvih vrsta.
6. Strane će formulisati i usvojiti mjere i planove u vezi sa reprodukcijom *ex situ*, naročito parenje u zatvorenim uslovima zaštićene faune i razmnožavanje zaštićene flore.
7. Strane će nastojati, neposredno ili preko Centra, da se konsultuju sa uključenim državama koje nijesu članice ovog protokola u cilju koordinacije napora u oblasti upravljanja i zaštite vrsta koje su ugrožene ili u pred istrebljenjem.
8. Strane će obezbijediti sredstva, gdje je moguće, za povratak zaštićenih vrsta koje su nelegalno izvezene ili držane. Strane treba da ulože napor da ponovo vrate takve primjerke u njihovo prirodno stanište.

Član 12.
MJERE SARADNJE U ZAŠTITI I OČUVANJU VRSTA

1. Strane će usvojiti mjere saradnje kako bi osigurale zaštitu i očuvanje flore i faune navedene u prilogima uz ovaj protokol, a koja se odnosi na listu vrsta koje su ugrožene ili pred istrebljenjem i listu vrsta čija je eksploatacija regulisana.
2. Strane će osigurati maksimalnu moguću zaštitu i oporavak vrsta flore i faune navedene u prilogu koji se odnosi na listu vrsta koje su ugrožene ili pred istrebljenjem, tako što će na nacionalnom nivou usvojiti mjere predviđene u članu 11. stav 3. i 5. ovog protokola.
3. Strane će zabraniti uništenje i oštećenje staništa vrsta koje su navedene u prilogu koji se odnosi na listu vrsta koje su ugrožene ili pred istrebljenjem i formulisaće i sprovedeće akcione planove za njihovo očuvanje ili oporavak. One će i dalje sarađivati na sprovođenju odgovarajućih već usvojenih akcionih planova.
4. Strane će, u saradnji sa nadležnim međunarodnim organizacijama, preduzeti sve odgovarajuće mjere, kako bi osigurale očuvanje vrsta navedenih u prilogu koji se odnosi na listu vrsta čija je eksploatacija regulisana i istovremeno davati ovlašćenje i regulisati eksploataciju tih vrsta kako bi se obezbijedilo i održalo povoljno stanje njihove očuvanosti.
5. Kada se oblast u kojoj se nalaze vrste koje su ugrožene ili pred istrebljenjem proširi na obje strane nacionalne granice ili razgraničenja koje razdvaja teritorije ili oblasti ili područja pod suverenitetom ili nacionalnom jurisdikcijom dvije strane ovog protokola, te strane će sarađivati kako bi osigurale zaštitu i očuvanje i, po potrebi, oporavak ovih vrsta.
6. Pod uslovom da nema drugih zadovoljavajućih rešenja i da izuzetak neće ugroziti opstanak populacije ili bilo koje druge vrste, strane mogu davati odobrenja za izuzeća od zabrana koje su propisane za zaštitu vrsta navedenih u prilogima uz ovaj protokol za naučne, edukativne ili svrhe upravljanja koje su neophodne da bi se osigurao opstanak vrsta ili spriječila značajna šteta. Strane ugovornice će biti obaviještene o tim izuzećima.

Član 13.

UVOĐENJE NEAUTOHTONIH ILI GENETSKI MODIFIKOVANIH VRSTA

1. Strane će preduzeti sve odgovarajuće mjere kako bi regulisale namjerno ili slučajno uvođenje neautohtonih ili genetski modifikovanih vrsta u divlji svijet i zabranice one koje bi mogle da imaju štetan uticaj na ekosisteme, staništa ili vrste u oblasti na koju se ovaj protokol primjenjuje.
2. Strane će nastojati da sprovedu sve moguće mjere kako bi istrijebile vrste koje su već bile uvedene ukoliko se, nakon naučne ocjene, pokaže da te vrste prouzrokuju ili će vjerovatno prouzrokovati štetu po ekosisteme, staništa ili vrste u oblasti na koju se ovaj protokol primjenjuje.

DIO IV

ZAJEDNIČKE ODREDBE KOJE SE ODNOSE NA ZAŠTIĆENE OBLASTI I VRSTE

Član 14.

IZMJENE I DOPUNE PRILOGA

1. Postupci za izmjene i dopune priloga uz ovaj protokol biće oni koji su sadržani u članu 23. Konvencije.
2. Sve predložene izmjene i dopune koje se dostave na sastanku strana ugovornica biće predmet prethodne ocjene na sastanku nacionalnih organizacija.

Član 15.

POPISIVANJE

Svaka strana će napraviti sveobuhvatan popis:

- (a) oblasti nad kojima ona ima suverenitet ili jurisdikciju ako sadrže rijetke ili osjetljive ekosisteme, koje su rezervoari biodiverziteta i koji su važni za vrste koje su ugrožene ili pred istrebljenjem;

- (b) vrsta flore ili faune koje su ugrožene ili pred istrebljenjem.

Član 16.
SMJERNICE I ZAJEDNIČKI KRITERIJUMI

Strane će usvojiti:

- (a) zajedničke kriterijume za izbor zaštićenih morskih i priobalnih područja koja bi se mogla unijeti na listu SPAMI kao prilog protokila;
- (b) zajedničke kriterijume za unošenje dodatnih vrsta u priloge;
- (c) smjernice za ustanovljavanje i regulisanje oblasti pod posebnom zaštitom.

Kriterijumi i smjernice iz stavova (b) i (c) ovog člana mogu se dopuniti na sastanku strana na osnovu prijedloga jedne ili više strana.

Član 17.
OCJENA EKOLOŠKOG UTICAJA

U procesu planiranja koji vodi ka donošenju odluka o industrijskim i drugim projektima i aktivnostima koje bi mogle značajno pogoditi zaštićene oblasti i vrste i njihova staništa, strane će ocijeniti i uzeti u obzir mogući neposredni ili posredni, kratkoročni ili dugoročni uticaj, uključujući kumulativni uticaj projekata i aktivnosti koje su premet razmatranja.

Član 18.
INTEGRACIJA TRADICIONALNIH AKTIVNOSTI

1. U formulisanju zaštitnih mjera, strane će voditi računa o tradicionalnom životu i kulturnim aktivnostima lokalnog stanovništva. One će odobravati izuzeća, po potrebi, kako bi se izašlo u susret takvim potrebama. Izuzeća odobrena iz tih razloga ne smiju:

(a) ugroziti bilo održavanje ekosistema koji su zaštićeni po ovom protokolu, bilo biološke procese koji doprinose održavanju tih ekosistema;

(b) prouzrokovati bilo istrebljenje, bilo značajno smanjenje u broju jedinki koje sačinjavaju te populacije ili vrsta flore i faune, a naročito vrsta koje su ugrožene, pred istrebljenjem, migracione ili endemske.

2. Strane koje odobre izuzeća od zaštitnih mjera obavijestiće o tome strane ugovornice.

Član 19.
PUBLICITET, INFORMISANJE, JAVNA SVIJEŠT I EDUKACIJA

1. Strane će dati odgovarajući publicitet osnivanju oblasti pod posebnom zaštitom, njihovim granicama, važećim propisima i imenovanju zaštićenih vrsta, njihovih staništa i važećih propisa.

2. Strane će nastojati da informišu javnost o značaju i vrijednosti oblasti i vrsta pod posebnom zaštitom, kao i o naučnim saznanjima koja se mogu steći sa aspekta očuvanja prirode i drugih aspekata. Te informacije treba da imaju odgovarajuće mjesto u obrazovnim programima. Strane će takođe nastojati da unapređuju učešće svoje javnosti i njihovih organizacija za očuvanje u mjerama koje su neophodne za zaštitu dotičnih oblasti i vrsta, uključujući ocjene ekološkog uticaja.

Član 20.

NAUČNA, TEHNIČKA I ISTRAŽIVANJA REGULISANJA

1. Strane će podsticati i razvijati naučna i tehnička istraživanja koja su vezana za ciljeve ovog protokola. One će takođe podsticati i razvijati istraživanja o održivoj upotrebi oblasti pod posebnom zaštitom i upravljanju zaštićenim vrstama.
2. Strane će se, po potrebi, konsultovati između sebe i sa nadležnim međunarodnim organizacijama kako bi identifikovale, planirale i preduzele naučna i tehnička istraživanja i programe praćenja koji su neophodni za identifikaciju i praćenje zaštićenih oblasti i vrsta i za procjenu djelotvornosti mjera koje se preduzimaju u cilju sprovođenja planova upravljanja i oporavka.
3. Strane će razmjenjivati, neposredno ili preko Centra, naučne i tehničke informacije o tekućim i planiranim istraživanjima i programima praćenja i njihovim rezultatima. One će, u najvećoj mogućoj mjeri, koordinirati svoja istraživanja i programe praćenja i zajednički nastojati da definišu ili standardizuju svoje procedure.
4. U tehničkim i naučnim istraživanjima, strane će dati prioritet oblastima pod posebnom zaštitom koje su od značaja za Sredozemlje i vrstama koje se pojavljuju u prilogima uz ovaj protokol.

Član 21.

MEĐUSOBNA SARADNJA

1. Strane će, neposredno ili uz pomoć Centra ili dotičnih međunarodnih organizacija, formirati programe saradnje za koordinaciju osnivanja, očuvanja, planiranja oblasti pod posebnom zaštitom i njihovog upravljanja, kao i izbora, upravljanja i očuvanja zaštićenih vrsta. Vršice se redovna razmjena informacija o karakteristikama zaštićenih oblasti i vrsta, stečenim iskustvima i problemima na koje se naišlo.
2. Strane će, prvom prilikom, saopštiti drugim stranama, državama koje bi mogle biti pogođene i Centru da postoji neka situacija koja bi mogla da ugrozi ekosisteme pod posebnom zaštitom ili opstanak zaštićenih vrsta flore i faune.

Član 22.

MEĐUSOBNA POMOĆ

1. Strane će saradivati, neposredno ili uz pomoć Centra ili dotičnih međunarodnih organizacija, u formulisanju, finansiranju i sprovođenju programa međusobne pomoći i pomoći zemljama u razvoju koje izraze potrebu za tim u cilju sprovođenja ovog protokola.
2. Ovi programi će obuhvatati edukaciju javnosti u oblasti ekologije, obuku naučnog, tehničkog i rukovodećeg kadra, naučna istraživanja, pribavljanje, korišćenje, projektovanje i razvoj odgovarajuće opreme, i prenos tehnologije pod povoljnim uslovima koji će se dogovoriti između dotičnih strana.
3. Strane će, u pitanjima međusobne pomoći, davati prioritet oblastima pod posebnom zaštitom koje su od značaja za Sredozemlje i vrstama koje se pojavljuju u prilogima uz ovaj protokol.

Član 23.

IZVJEŠTAJI STRANA

Strane će na redovnim sjednicama strana dostavljati izvještaj o ostvarivanju ovog protokola, a naročito o:

- (a) statusu i stanju oblasti koje se nalaze na listi SPAMI;
- (b) svim promjenama u razgraničenju ili pravnom statusu oblasti pod posebnom zaštitom koje su od značaja za Sredozemlje i zaštićenih vrsta;
- (c) mogućim izuzećima odobrenim shodno čl. 12. i 18. ovog protokola.

DIO V

ORGANIZACIONI ARANŽMANI

Član 24.

KONTAKT LICA NA NACIONALNOM NIOVU

Svaka strana će odrediti kontakt lice na nacionalnom nivou koje će služiti kao veza sa Centrom po pitanju tehničkih i naučnih aspekata primjene ovog protokola. Ta kontakt lica će se periodično sastajati radi izvršavanja dužnosti koje proističu iz ovog protokola.

Član 25. KOORDINACIJA

1. Organizacija će biti zadužena za koordinaciju primjene ovog protokola. U tu svrhu, ona će dobijati podršku od Centra, kojemu može da povjeri sledeće dužnosti:

(a) pružanje pomoći stranama, u saradnji sa nadležnim međunarodnim, međuvladinim i nevladinim organizacijama, u:

- osnivanju oblasti pod posebnom zaštitom u području na koje se primjenjuje ovaj protokol i upravljanju istom;

- ostvarivanju programa tehničkog i naučnog istraživanja koji su predviđeni u članu 20. ovog protokola;

- vršenju razmjenu naučnih i tehničkih informacija između strana kao što je predviđeno članom 20. ovog protokola;

- pripremi planova upravljanja za oblasti i vrste pod posebnom zaštitom;

- izradi programa saradnje na osnovu člana 21. ovog protokola;

- izradi edukativnih materijala namijenjenih različitim grupama;

(b) sazivanje i organizovanje sastanaka nacionalnih fokusnih tačaka i pružanje usluga sekretarijata kontakt licima na nacionalnom nivou;

(c) formulisanje preporuka o smjernicama i zajedničkim kriterijumima shodno članu 16. ovog protokola;

(d) kreiranje i ažuriranje baza podataka o oblastima pod posebnom zaštitom, zaštićenim vrstama i ostalim pitanjima koja su od značaja za ovaj protokol;

(e) izrada izvještaja i stručnih studija koje mogu biti neophodne za ostvarivanje ovog protokola;

(f) razrada i primjena programa obuke koji su pomenuti u članu 22. stav 2. ovog protokola;

(g) saradnja sa regionalnim i međunarodnim vladinim i nevladinim organizacijama koje se bave zaštitom oblasti i vrsta, pod uslovom da se poštuje specifičnost svake organizacije i potreba za izbjegavanjem dupliranja aktivnosti;

(h) izvršavanje dužnosti koje su mu dodijeljene u akcionim planovima usvojenim u okviru ovog protokola;

(i) izvršavanje svih drugih dužnosti koje mu dodijele strane.

Član 26. SASTANCI STRANA

1. Redovni sastanci strana ovog protokola održavaće se prilikom redovnih sastanaka strana ugovornica konvencije shodno članu 18. konvencije. Strane takođe mogu da održavaju vanredne sastanke u skladu sa istim članom.

2. Sastanci strana ovog protokola imaju za cilj naročito da:

(a) prate sprovođenje ovog protokola;

(b) nadgledaju rad Organizacije i Centra vezano za ostvarivanje ovog protokola i da obezbjeđuju smjernice za njihove aktivnosti;

(c) razmatraju efikasnost usvojenih mjera za regulisanje i zaštitu oblasti i vrsta, i da ispituju potrebu za drugim mjerama, naročito u vidu priloga i izmjena i dopuna ovog protokola ili njegovih priloga;

(d) usvajaju smjernice i zajedničke kriterijume predviđene u članu 16. ovog protokola;

- (e) razmatraju izvještaje koje strane dostave u skladu sa članom 23. ovog protokola kao i sve druge bitne informacije koje strane prenose preko Centra;
- (f) daju preporuke stranama o mjerama koje treba usvojiti za ostvarivanje ovog protokola;
- (g) ispituju preporuke sa sastanaka kontakt lica na nacionalnom nivou shodno članu 24. ovog protokola;
- (h) odlučuju o unošenju određene oblasti na listu SPAMI u saglasnosti sa članom 9. stav 4. ovog protokola;
- (i) ispituju sva druga pitanja bitna za ovaj protokol, po potrebi;
- (j) razmatraju i ocjenjuju izuzeća koja strane odobre u saglasnosti sa čl. 12. i 18. ovog protokola.

DIO VI ZAVRŠNE ODREDBE

Član 27. UTICAJ PROTOKOLA NA DOMAĆE ZAKONSKE PROPISE

Odredbe ovog protokola neće uticati na pravo strana da usvoje odgovarajuće strožije domaće mjere za primjenu ovog protokola.

Član 28. ODNOS PREMA TREĆIM STRANAMA

1. Strane će pozvati države koje nijesu strane protokola i međunarodne organizacije da sarađuju u primjeni ovog protokola.
2. Strane se obavezuju da će usvojiti odgovarajuće mjere, u skladu sa međunarodnim pravom, kako bi osigurale da se niko ne angažuje ni u kakvoj aktivnosti koja je suprotna principima ili svrhama ovog protokola.

Član 29. POTPISIVANJE

Ovaj protokol je otvoren za potpisivanje u Barceloni 10. juna 1995. i u Madridu od 11. juna 1995. do 10. juna 1996. godine za sve strane ugovornice konvencije.

Član 30. RATIFIKACIJA, PRIHVATANJE ILI ODOBRAVANJE

Ovaj protokol podliježe ratifikaciji, prihvatanju ili odobravanju. Instrumenti ratifikacije, prihvatanja ili odobravanja deponuju se kod vlade Španije, koja će preduzeti dužnosti depozitara.

Član 31. PRISTUPANJE

Od 10. juna 1996, ovaj protokol je otvoren za pristupanje svakoj državi ili regionalnoj ekonomskoj grupaciji koja je strana ugovornica konvencije.

Član 32. STUPANJE NA SNAGU

1. Ovaj protokol stupa na snagu tridesetog dana nakon deponovanja šestog instrumenta o ratifikaciji, prihvatanju ili odobravanju protokola, odnosno pristupanja protokolu.
2. Od datuma stupanja na snagu, ovaj protokol će zamijeniti Protokol o oblastima pod posebnom zaštitom u Sredozemlju iz 1982, u odnosima između strana oba instrumenta.

Kao potvrda gore navedenog, niže potpisane strane, propisno ovlašćene, potpisuju ovaj protokol.

Sačinjeno u Barceloni, 10. juna 1995, u jednom primjerku na arapskom, engleskom, francuskom i španskom jeziku, pri čemu su sva četiri teksta podjednako vjerodostojna, za potpisivanje bilo koje strane ugovornice konvencije.

Prilog I

ZAJEDNIČKI KRITERIJUMI
ZA IZBOR ZAŠTIĆENIH MORSKIH I PRIOBALNIH PODRUČJA KOJA BI SE MOGLA UNIJETI NA LISTU
SPAMI

A. OPŠTI PRINCIPI

Strane ugovornice se slažu da će se prilikom rada na formiranju liste SPAMI rukovoditi sledećim osnovnim principima.

(a) Očuvanje prirodnog nasljeđa je osnovni cilj koji mora karakterisati jednu oblast pod posebnom zaštitom koja je od značaja za Sredozemlje. Ostvarivanje drugih ciljeva kao što je očuvanje kulturnog nasljeđa i unapređenje naučnog istraživanja, obrazovanja, učešća, saradnje, visoko je poželjno u oblastima pod posebnom zaštitom koje su od značaja za Sredozemlje i predstavlja faktor u korist lokacije koja se uključuje na listu, u mjeri u kojoj to ostaje kompatibilno sa ciljevima očuvanja;

(b) ne utvrđuje se ograničenje ukupnog broja oblasti koje se unose na listu niti broja oblasti koje pojedina strana može da predloži za upis. Pa ipak, strane se slažu da lokacije treba da se biraju na naučnoj osnovi i da se uključuju na listu prema svojim kvalitetima; one će stoga morati da ispune zahtjeve određene u protokolu i ovim kriterijumima;

(c) oblasti pod posebnom zaštitom koje su od značaja za Sredozemlje i koje se nalaze na listi i njihova geografska rasprostranjenost moraju da budu reprezentativne za region Sredozemlja i njegov biodiverzitet. U tom cilju lista će morati da zastupa najveći mogući broj vrsta staništa i ekosistema;

(d) oblasti pod posebnom zaštitom koje su od značaja za Sredozemlje moraće da sačinjavaju jezgro mreže čiji je cilj djelotvorno očuvanje nasleđa Sredozemlja. Da bi postigle ovaj cilj, strane će razvijati saradnju na bilateralnoj i multilateralnoj osnovi u očuvanju prirodnih lokacija i upravljanju njima, i naročito kroz osnivanje prekograničnih oblasti pod posebnom zaštitom koje su od značaja za Sredozemlje;

(e) lokacije koje se nalaze na listi SPAMI treba da imaju značaj primjera i modela za zaštitu prirodnog nasljeđa regiona. U tom cilju, strane će osigurati da lokacije koje se nalaze na listi dobiju adekvatan zakonski status, zaštitne mjere i metode i sredstva upravljanja.

B. OPŠTA SVOJSTVA OBLASTI KOJE BI SE MOGLE UNIJETI NA
LISTU SPAMI

1. Da bi jedna oblast bila podobna za unošenje na listu SPAMI, ona mora da ispunjava najmanje jedan od opštih kriterijuma iz člana 8. stav 2. protokola. Ista oblast može u određenim slučajevima da ispunjava nekoliko ovih opštih kriterijuma i takve okolnosti mogu samo da osnaže prijedlog za uključivanje te oblasti na listu.

2. Regionalni značaj je osnovni zahtjev da bi jedna oblast bila uključena na listu SPAMI. U ocjeni značaja jedne oblasti za Sredozemlje, treba koristiti sledeće kriterijume:

(a) jedinstvenost
Oblast sadrži jedinstvene ili rijetke ekosisteme, odnosno jedinstvene ili endemske vrste.

(b) prirodna reprezentativnost
Oblast ima visoko reprezentativne ekološke procese, odnosno vrste zajednica ili staništa ili druge prirodne karakteristike. Reprezentativnost je stepen u kojem jedna oblast reprezentuje vrstu staništa, ekološki proces, biološku zajednicu, fiziografsku osobinu ili neko drugo prirodno svojstvo.

(c) diverzitet

Oblast ima visoko raznovrsne vrste, zajednice, staništa ili ekosisteme.

(d) prirodnost

Oblast ima visok stepen prirodnosti kao rezultat odsustva ili niskog nivoa uznemiravanja ili degradacije od strane čovjeka.

(e) prisustvo staništa koja su od presudnog značaja za vrste koje su ugrožene, pred istrebljenjem ili endemske vrste

(f) kulturna reprezentativnost

Oblast ima visoko reprezentativan značaj u pogledu kulturnog nasljeđa, zbog postojanja ekoloških zdravih tradicionalnih aktivnosti koje su integrisane sa prirodom i podržavaju dobrostanje lokalnih populacija;

3. Da bi bila uključena na listu SPAMI, jedna oblast koja ima naučni, obrazovni ili estetskih značaj mora predstavljati posebnu vrijednost za istraživanja u oblastima prirodnih nauka ili za aktivnosti obrazovanja ili razvijanja svijesti u oblasti životne sredine ili sadržati izvanredne prirodne osobine, kopnene ili morske predjele.

4. Pored fundamentalnih kriterijuma iz člana 8. stav 2. protokola, određen broj drugih karakteristika i faktora treba smatrati povoljnim u pogledu uključivanja lokacije na listu. U njih spadaju:

(a) postojanje opasnosti koje mogu da naruše ekološku, biološku, estetsku ili kulturnu vrijednost te oblasti;

(b) uključenost i aktivno učešće opšte javnosti i naročito lokalnih zajednica u procesu planiranja i upravljanja u toj oblasti;

(c) postojanje organa koji zastupa javni, profesionalni i nevladin sektor i naučnu zajednicu te oblasti;

(d) postojanje šansi za održivi razvoj u toj oblasti;

(e) postojanje plana integralnog upravljanja priobalnim područjem u smislu člana 4. stav 3 (e) konvencije.

C. ZAKONSKI STATUS

1. Sve oblasti koje su podobne za uključivanje na listu SPAMI moraju dobiti zakonski status kojim se garantuje njihova efikasna dugoročna zaštita.

2. Da bi bila uključena na listu SPAMI, oblast koja se nalazi u već razgraničenoj zoni nad kojom strana ima suverenitet ili jurisdikciju mora imati zaštićen status kojeg dotična strana priznaje.

3. Kada se radi o oblastima koje se, djelimično ili u cjelosti, nalaze na pučini ili u zoni gdje granice nacionalnog suvereniteta ili jurisdikcije još nijesu definisane, zakonski status, plan regulisanja, primjenjive mjere i ostale elemente iz člana 9. stav 3. protokola obezbjeđuju susjedne strane koje su uključene u predlog za uključivanje na listu SPAMI.

D. MJERE ZAŠTITE, PLANIRANJA I UPRAVLJANJA

1. Ciljevi u pogledu očuvanja i upravljanja moraju biti jasno definisani u tekstovima koji se odnose na svaku lokaciju i predstavljaju osnovu za ocjenu adekvatnosti usvojenih mjera i djelotvornosti njihove primjene prilikom revizija liste SPAMI.

2. Mjere zaštite, planiranja i upravljanja koje se primjenjuju na svaku oblast moraju biti odgovarajuće kada je u pitanju postizanje ciljeva očuvanja i upravljanja koji su definisani za tu lokaciju na kratki i dugi rok i posebno voditi računa o opasnostima koje joj prijete.

3. Mjere zaštite planiranja i upravljanja moraju se zasnivati na odgovarajućem poznavanju elemenata prirodne sredine i društveno ekonomskih i kulturnih faktora koje karakterišu svaku oblast. U slučaju nedostataka u osnovnim saznanjima, oblast predložena za uključivanje na listu SPAMI mora imati program za sakupljanje podataka i informacija koje nijesu na raspolaganju.

4. Nadležnost i odgovornost u pogledu sprovođenja i primjene mjera za očuvanje oblasti koje su predložene za uključivanje u listu SPAMI moraju biti jasno definisane u tekstovima koje se odnose na svaku oblast.

5. U pogledu specifičnosti koja karakteriše svaku zaštićenu lokaciju, zaštitne mjere za jednu oblast pod posebnom zaštitom koja je od značaja za Sredozemlje moraju voditi računa o sljedećim osnovnim aspektima:

(a) jačanju regulacije odlaganja ili potapanja otpadaka i drugih materijala koje mogu, posredno ili neposredno, da naruše integritet oblasti;

(b) jačanju regulacije uvođenja i ponovnog uvođenja nekih vrsta u oblast;

(c) regulaciji bilo koje aktivnosti ili radnje koja može da nanese štetu ili da poremeti vrste, ili koja može da ugrozi status očuvanosti ekosistema ili vrsta ili bi mogla da naruši prirodne, kulturne ili estetske karakteristike te oblasti;

(d) regulaciji koja se odnosi na zone koje se graniče sa datom oblašću.

6. Da bi bila uključena na listu SPAMI, zaštićena oblast mora imati organ za upravljanje, kome su data dovoljna ovlašćenja kao i sredstva i ljudski resursi da može da sprečava i/ili suzbija aktivnosti koje mogu biti suprotne ciljevima zaštićene oblasti.

7. Da bi bila uključena na listu SPAMI, oblast mora imati plan upravljanja. Glavna pravila ovog plana treba da se definišu u momentu uključivanja na listu i da se sprovode odmah. Detaljan plan upravljanja mora se prezentirati u roku od tri godine od momenta uključivanja na listu. Neispunjavanje ove obaveze povlači skidanje lokacije sa liste.

8. Da bi bila uključena na listu SPAMI, oblast mora imati program za praćenje. Ovaj program treba da obuhvata identifikaciju i praćenje određenog broja značajnih parametara za datu oblast, kako bi omogućio ocjenu stanja i evolucije oblasti, kao i djelotvornost sprovedenih mjera zaštite i upravljanja, tako da se one mogu po potrebi prilagođavati. U tom cilju treba naručiti izradu daljih neophodnih studija.

Prilog II

LISTA UGROŽENIH VRSTA I VRSTA PRED ISTREBLJENJEM

Magnoliophyta

Posidonia oceanica

Zostera marina

Zostera noltii

Chlorophyta

Caulerpa ollivieri

Phaeophyta

Cystoseira amentacea (uklj. var. *stricta* i var. *spicata*)

Cystoseira mediterranea

Cystoseira sedoides

Cystoseira spinosa (uklj. *C. adriatica*)

Cystoseira zosteroides

Laminaria rodriguezii

Rhodophyta

Goniolithon byssoides

Lithophyllum lichenoides

Ptilophora mediterranea

Schimmelmannia schousboei

Porifera

Asbestopluma hypogea

Aplysina sp. pl.

Axinella cannabina

Axinella polypoides
Geodia cydonium
Ircinia foetida
Ircinia pipetta
Petrobiona massiliana
Tethya sp. pl.

Cnidaria
Astroides calycularis
Errina aspera
Gerardia savaglia

Echinodermata
Asterina pancerii
Centrostephanus longispinus
Ophidiaster ophidianus

Bryozoa
Hornera lichenoides

Mollusca
Ranella olearia (= *Argobuccinum olearium* = *A. giganteum*)
Charonia lampas (= *Ch. rubicunda* = *Ch. nodifera*)
Charonia tritonis (= *Ch. sequenziae*)
Dendropoma petraeum
Erosaria spurca
Gibbula nivosa
Lithophaga lithophaga
Luria lurida (= *Cypraea lurida*)
Mitra zonata
Patella ferruginea
Patella nigra
Pholas dactylus
Pinna nobilis
Pinna rudis (= *P. pernula*)
Schilderia achatidea
Tonna galea
Zonaria pyrum

Crustacea
Ocypode cursor
Pachylasma giganteum

Pisces
Acipenser naccarii
Acipenser sturio
Aphanius fasciatus
Aphanius iberus
Cetorhinus maximus
Carcharodon carcharias
Hippocampus ramulosus
Hippocampus hippocampus
Huso huso
Lethenteron zanandreae
Mobula mobular
Pomatoschistus canestrinii
Pomatoschistus tortonesei
Valencia hispanica
Valencia letourneuxi

Reptiles
Caretta caretta
Chelonia mydas

Dermochelys coriacea
Eretmochelys imbricata
Lepidochelys kempii
Trionyx triunguis

Aves

Pandion haliaetus
Calonectris diomedea
Falco eleonora
Hydrobates pelagicus
Larus audouinii
Numenius tenuirostris
Phalacrocorax aristotelis
Phalacrocorax pygmaeus
Pelecanus onocrotalus
Pelecanus crispus
Phoenicopterus ruber
Puffinus yelkouan
Sterna albifrons
Sterna bengalensis
Sterna sandvicensis

Mammalia

Balaenoptera acutorostrata
Balaenoptera borealis
Balaenoptera physalus
Delphinus delphis
Eubalaena glacialis
Globicephala melas
Grampus griseus
Kogia simus
Megaptera novaeangliae
Mesoplodon densirostris
Monachus monachus
Orcinus orca
Phocoena phocoena
Physeter macrocephalus
Pseudorca crassidens
Stenella coeruleoalba
Steno bredanensis
Tursiops truncatus
Ziphius cavirostris

LISTA VRSTA ČIJA JE EKSPLOATACIJA REGULISANA

Prilog III

Porifera

Hippospongia communis
Spongia agaricina
Spongia officinalis
Spongia zimocca

Cnidaria

Anthipathes sp.pl.
Corallium rubrum

Echinodermata

Paracentrotus lividus

Crustacea

Homarus gammarus
Maja squinado

Palinurus elephas
Scyllarides latus
Scyllarus pigmaeus
Scyllarus arctus

Pisces

Alosa alosa
Alosa fallax
Anguilla anguilla
Epinephelus marginatus
Isurus oxyrinchus
Lamna nasus
Lampetra fluviatilis
Petromyzon marinus
Prionace glauca
Raja alba
Sciaena umbra
Squatina squatina
Thunnus thynnus
Umbrina cirrosa
Xiphias gladius